

עיטורי ירושלים

תורה בחיי המעשה

ישיבת 'עטרת ירושלים'

אב - אלול תשע"ח | גיליון 125

ראשית דבר

במשך השנה נערכו שלושה כינוסים של הישיבה לבוגריה. בכנסים אלו, עלו מגוון נושאים העוסקים: בלימוד תורה, חיי משפחה, מרחב עבודה, אמונה וחינוך. דרך השיעורים והלימוד המשותף, נבנה גשר בין עולם הישיבה שכולו קודש למרחב החיים בו נמצאים היום בוגרינו.

בחברת המוגשת לפניכם, נמצאים השיעורים המרכזיים שנמסרו ע"י ראש הישיבה ורבניה בכנסים, ובסוף מצורף שו"ת לבוגרים עם ראש הישיבה שהתקיימו בכל אחד מן הכנסים.

כנס בנושא: בניין המשפחה

4 מסכת נישואין
הרב שלמה אבינר

כנס בנושא: שקידת התורה במהלך החיים

10 קביעת עתים לתורה
הרב שלמה אבינר

16 המשך שמירת קשר עם הישיבה
הרב מרדכי ציון

20 לימוד תורה וחיי המעשה
הרב אבישי צרויה

כנס בנושא: מועדים - פסח

28 האדמו"רות של פסח
הרב שלמה אבינר

33 מידת האמת
הרב אריק אוריאל

38 שו"ת של הג"ר שלמה אבינר שליט"א

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009
www.ateret.org.il | 02-626152 פקס' , 02-6284101

כנס בנושא: בניין המשפחה

מסכת נישואין

הרב שלמה אבינר

ספר או מסכת נישואין

איך בונים משפחה, קשר בין איש לאשתו? למה אין ספר בתנ"ך על הנישואין, ספר המשפחה? מדוע בין כל המסכתות הש"ס, אין מסכת אחת איך להקים משפחה? פעם אמר לי אחד: איפה יש ברמב"ם ספר על נישואין? אמרתי: אין. אמר: הנה פה הלכות אישות, ואז הסתכל בהלכות אישות - אבל זה בספר הקדושה. אז איפה הלכות נישואין? אין.

בקיצור, למה אין ספר שמסביר לנו איך להיות נשוי ולנהוג במשפחה? תשובה: יש, זה ספר בראשית שמלמד מידות טובות. זה תוכן ספר בראשית. אמנם אין שם מצוות רבות: יש ברית מילה, אך גם זה שנוי במחלוקת האם משם לומדים. זה ספר של מידות טובות. כשיש מידות טובות - הנישואין מאושרים, המשפחה מאושרת, וכאשר אין מידות טובות - הכל נופל.

כל התורה וכל התנ"ך מלא מידות טובות, וכן כל המשנה וכל הגמרא, במישרין ובעקיפין. אפשר לומר במקום מידות טובות: "דרך ארץ קדמה לתורה", כי גם גויים צריכים להיות מאושרים בנישואין ומאושרים עם הילדים. על ידי התורה המידות מזדככות יותר ויותר, אך גם הגויים מסוגלים לתקן את המידות, זה דבר כלל-אנושי.

התוצאות כשאין מידות טובות

כשיש מידות טובות, אין משברים, אין בגידות ואין מה שנקרא משבר שחיקת האהבה הרומנטית, כלומר בני זוג כבר לא מאוהבים זה בזה. 85% של הלא מתגרשים חווים משבר שחיקת האהבה הרומנטית. הם שותפים לדירה בצורה

סבירה, אך לא מאוהבים. אולי הם ידידים, אך אינם חברים בלב ונפש. מדוע זה קורה? בגלל שאין מידות טובות, מה שגורם במקרה הקל לשחיקת האהבה הרומנטית, במקרה החמור לגירושין ובמקרה החמור מאוד - בגידה. בעולם עשו כמה פעמים רשימה של עשרת הספרים הטובים שנכתבו אי פעם. לא קראתי אף אחד מהם ואני לא יודע מה כתוב שם, אך הספרים שעומדים בראש הרשימה מבוססים על בגידה. אחד הספרים עוסק באישה שהיא מופת המוסר, כלילת המוסר והיא רואה אידיאל לבגוד. בספר שני אישה שרואה אידיאל לבגוד כי בעלה רופא מסור יומם ולילה, אך לה משעמם, לכן היא בוגדת. זה האידיאל - לבגוד. יש שם ניתוחים פסיכולוגיים ברורים והצדקת הבוגדת שהיא הגיבורה הנשית.

לעומתם, היינו במצריים 210 שנים ורק אישה אחת בגדה. רק אחת, ובארץ של מושחתים. זאת למה? מידות טובות. כמובן, גם בשביל לבנות מדינה צריך מידות טובות, וכן בצבא צריך מידות טובות. אבל קודם כתוב בספר 'אורות': צריך אמון משפחתי. הקשר העמוק בין איש לאשתו הוא הבסיס לכל הדברים האחרים בחיים.

היחס אל האמון המשפחתי בשאר הדתות

בדתות אחרות אין זה כך. יש'ו הנוצרי נולד מבגידה, כידוע. אימו התחתנה כשבעלה נסע, וכשחזר היא הייתה בהריון. הוא שאל: מי המגעיל שעשה את זה? אמרה: האלוהים. כשנולד הוא קיבל שדרוג, הוא לא בן אלוהים אלא הוא אלוהים בעצמו. ב'כוזרי' אמר על כך מלך כוזר: בחיים לא שמעתי כל כך הרבה שטויות... חז"ל מספרים לנו שלבעל קראו סטדה ולבועל פנדירה. הוא היה גוי, לכן הילד אינו ממזר. הרמב"ם בהלכות תימן מבאר שמה שקוראים לו ממזר הוא כדי להפליג חרפתו. היהודים באשכנז קראו ליש'ו יושקה פונדריק, יש'ו הבן של פנדירה.

לפי האסלם מותר לשאת ארבע נשים, אם כך כיצד היו למוחמד 14 נשים? הוא אמר שקיבל אישור לכך מהמלאך גבריאל. אך מדוע התחתנת עם אשת איש? המלאך גבריאל הפקיע את הקידושין. מוחמד גם אנס נשים. זה לא בדיוק כמו משה רבנו שפרש מן האישה...

יש סיפור מסורתי שהמוסלמים אוהבים: אלף לילה ועוד לילה, סיפור ממקור הודי. יום אחד מלך הודו אמר לחברו: יש לי מאה נשים וכולן נאמנות. אמר

לו: בוא נבדוק. נסע וחזר במפתיע וראה שכולן בוגדות בו. הרג את כולן. מאז חשש שזה לא יקרה שוב ולכן כל ערב התחתן עם אישה ובבוקר הרג אותה. בבוקר היא באה ובערב היא שבה. הבעיה נפתרה, עד שבאה אחת שאמרה: אולי תרצה לשמוע סיפור? היא סיפרה סיפור יפה, ולא הרג אותה. למחרת אותו הדבר, וכך שכח להרוג אותה, וכמובן גם היא נאפב תחתיו. זה הסיפור שהמוסלמים הכי אוהבים. אמור לי מה אתה קורא ואומר לך מי אתה.

היחס המשפחתי במערב

בארצות הברית יש אתר הכרויות לאנשים נשואים, כלומר לבגידה. השם - אתר הכרויות לאנשים נשואים נשמע נחמד יותר מאתר של נואפים. כשהם פתחו היו להם 130 אלף אנשים נרשמים לחודש. האקרים פרצו לאתר ואיימו לפרסם את כל השמות אם לא יסגרו אותו. הם התחילו לשחרר שמות ואז סגרו את האתר. גם בארץ היו מנייים, 170 אלף, וביום הראשון של האתר היו מעל מיליון כניסות. קשה לדעת מה אחוז הבוגדים, אדם שואל וייתכן שמשקר. כמה מהילדים נולדים מזה? יש אומרים 4-8 אחוזים, ויש אומרים 30-1 אחוזים; משתנה לפי ארצות. עיתון 'ישראל היום' בחשוון תשע"ז דיווח שיש 30%-60% בוגדים בארה"ב. אתר YNET בחשוון תש"ע דיווח שבארץ 85% מהחילוניים בגדו או אינם פוסלים אפשרות לבגוד. כל זה נובע בגלל מידות רעות. אין הסבר אחר.

הגורם לגירושין

לא חילוקי הדעות גורמים לגירושין אלא הצורה איך מדברים, לא ה'מה' אלא ה'איך'. אתה מעליב, חסר סבלנות, אתה אומר לאישתך: נו, קצר ולעניין. היחס הזה מונע את האפשרות לפתח שיחה. הנה שיחות לדוגמא:
שיחה א: אישה חוזרת הביתה מצוברחת: איחרתי לעבודה, ואז צעקו עלי. הבעל: טוב, מחר אל תאחרי לעבודה. ממש אידיוט הבעל הזה! את זה היא לא יודעת? היא רוצה שינחם אותה.
שיחה ב: כואב לי הראש. הבעל: יש אספירין בארון. אידיוט! היא יודעת שיש אספירין בארון.
יש סיפור כזה על סטודנט שנגמר לו הכסף. היה צריך לשלוח מברק לאביו, אך אין כסף ברשותו, לכן שלח מברק קצר: "אבא כסף". האבא לא ידע לקרוא

וביקש מהשכן שיקרא לו את המברק. השכן קרא את המברק בצורה תקיפה: "אבא כסף!" אמר האב: אם ככה הוא מדבר, הוא לא יקבל כלום! הבן מחכה, אולי המברק לא הגיע. שלח מברק נוסף: "אבא כסף". שאל האב שכן אחר מה כתוב, והוא קרא במנגינת תחנונים: "אבא... כסף...". אמר האב: אהה, הוא למד... כלומר, הבעיה אינה ההבדלים שמגיעים ממרחק רב בהשקפות, ברצונות, בבילויים ובעולמות. יש זוגות שהם בדיוק אותו הדבר והם רבים כל הזמן, כי אין להם מידות טובות. אמר רבי ישראל סלנטר: לתקן מידה אחת יותר קשה מלסיים את כל הש"ס. הגר"א כותב בספרו 'אבן שלמה' (א א) שהאדם נמצא בעולם כדי לתקן מידות טובות, והמצוות הן גורם לתקן את המידות. וכן כתוב ב'שערי קדושה' של רבי חיים ויטל.

אם כן, זה הסוד. זה הכל. הוא לא ייחודי לנישואין, אלא שייך לכל חיי האדם, איך להסתדר עם אנשים.

רחמנים ביישנים וגומלי חסדים

ההגדרה של עם ישראל היא עם עם מידות טובות. כתוב ב'שולחן ערוך' (אבן העזר א) שאם מציעים לך בחור והוא לא מרחם על הבריות - לא להתחתן. אולי הוא לא יהודי. הגבעונים לא מבני ישראל המה, ובני ישראל רחמנים ביישנים וגומלי חסדים.

עבדו של אברהם, אליעזר, קיבל תפקיד גורלי - למצוא אישה ליצחק. תפקיד זה חשוב ביותר, שהרי משרה יצאנו אנחנו, ומהגר יצאו הצד השני. רואים את ההבדל. צריך למצוא אחת כמו שרה ולא אחת כמו הגר. איך הוא יבחר? אולי אחת יפה עם תחורה? הבל. אולי בחורה חכמה עם משקפיים והמון ספרים? הבל. אולי בחורה עשירה שנחלים לה דולרים מהכיסים? הבל.

צריך לחפש בחורה עם מידות טובות! אליעזר אמר: סליחה, אפשר לקבל איזה כוס מים? רבקה אמרה: בבקשה, אני אביא לך, ולאנשיך, ולגמליך, והיא רצה מהבאר אל השוקת הלוך ושוב, והאיש משתאה, עשרה אנשים משתאים ולא זזים והיא משקה את כולם.

אחד היה אומר היום: הגמיאיני נא מעט מים מכדך, והיה מקבל תשובה: יודע מה, הגמיאיני לעצמך, חבוב, במקום לדבר מילים של שבת. אליעזר אומר לה: את יודעת שיש לך לב טוב, הבוס שלי מלך הלב הטוב, רוצה להתחתן עם יצחק? אמרה: כן. ככה היא מחליטה? לא לדאוג, היא אמרה להורים: אני

מתחתנת איתו בין בהסכמתכם ובין אם לא. אל תעשו לי סחיטה רגשית, גם אם תגידו שאתם לא מסכימים, אני מתחתנת איתו. כלומר, יש לה אופי חזק. יש לה לב טוב. כשיש לב טוב הכל מסתדר. כל הבעיות מסתדרות. כשאין לב טוב, הכל מסתבך גם בגלל הדבר הקטן ביותר.

ארבעה סוגי נישואין

בספר בראשית מובאים ארבעה סוגי נישואין שונים: שרה רבקה רחל ולאה. שרה - אברהם אבינו הכיר אותה, הוא אימץ אותה, כי מת הרן בכבשן האש. הוא אימץ את אחייניתו, הוא מכיר אותה בעל פה, אין הפתעות. רבקה - זה שידוך בליינד, מוחלט. הוא לא ראה אותה והיא לא ראתה אותו. בפעם הראשונה שראתה אותו נפלה מהגמל. ואחר כך כתוב "ויאהבה". רחל - אהבה פנימית מיידית. יעקב ראה את נשמתה, מיד התאהב בה אהבה שאי אפשר לתאר. ראה והתמלא גם כוח אין סופי והרים את האבן וכו'. לאה - כפייה. "והנה בבוקר היא לאה". רגע, את לאה? כן. אבל התחתנתי עם רחל? התחתנת איתי. אבל רציתי את רחל! לא עושים תמיד את מה שרוצים. מה את תחליטי בשבילי? כן. אתה רוצה שאני אשא? תשובה: כן. זה אומץ. אך מה שעשתה לאה זה לא ייאמן. ויעקב אבינו אמר: נכון נכון וקיבל. ארבע סוגי נישואין שונים, ולכל אחד מהם בעיות משפחתיות שונות, וכן קושי בהבאת ילדים לעולם. שרה עקרה, רבקה עקרה, גם לרחל אין ילדים. בנוסף לאברהם היו שתי נשים, וליעקב אבינו היו ארבע נשים, גם זה קושי גדול. היו גם ילדים בעייתיים. ישמעאל זה אכזבה נוראה, וגם עשיו זה אכזבה נוראה. בני יעקב כולם צדיקים, אבל מכרו את יוסף. בסוף עשו שלום, אך זה לא סיפור נעים.

לא לחשוב שלא היו להם בעיות בנישואין. כל הבעיות שאתה רוצה היו. ארבעה סוגי התחלות, הרבה בעיות, ואנחנו לא רואים, או כמעט לא רואים, שזה גרם לקושי בנישואין. אך היא אומרת "חמסי עליך" (בראשית טז ה)? פעם אחת. ויעקב אבינו אמר לרחל "התחת אלוהים אני" (שם לב)?! פעם אחת. אנחנו לא מלאכי השרת. הרמב"ם כותב ב'שמונה פרקים' (פרק ז) שגם לענקי עולם היו חסרונות, אך לנו יש 90 אחוז חסרונות ועשר אחוז מעלות, ולהם 99.999% מעלות ו-0.00001 אחוז חסרונות. ואחר כך בקשו סליחה.

אין דבר כזה שלא נכשלים. אין אדם צדיק בארץ שיעשה טוב ולא יחטא. אך זה

נדיר. לכן לא תחילת הנישואין קובעים אלא מה שקורה אחר כך. כמו שאומרים הפסיכולוגים: אין בני זוג מתאימים, יש בני זוג שרוצים להתאים. אם הם רוצים הם יתאימו. זו עובדה! ארבע התחלות שונות ובסוף כולם הגיעו יחד לקו. אם יש תחרות ריצה של מאה מטר ואחד מתעטש, זהו, הוא מפסיד, אך אם זו ריצת מרתון 42 קילומטר, גם אם יצאת עשר דקות מאוחר, זה לא משנה. לא משנה איך מתחילים, השאלה איך ממשיכים, והמפתח הוא מידות טובות.

האדם המודרני

לכן מידות טובות הן העיקרון של בניין הנישואין. אדם רק צריך לעבוד על עצמו לתקן מידותיו כדי להבין את השני, לשמח את השני, לבוא לקראת השני, לדבר בעדינות ובהתעניינות וכו'. זה לא מסובך.

יש הטוענים שלפני אדם הראשון היו בני אדם, כלומר יצורים, שם לא הייתה קדושת הנישואין, הייתה הפקרות על ימין ועל שמאל. לפעמים אומרים לי: אתה אומר שצריך צניעות טרום-נישואין, בזמן הנישואין, אחרי הנישואין. אתה לא רלוונטי, אתה מיושן, אתה לא מודרני. לא! אני מודרני מאדם הראשון, אתה מיושן מלפני אדם הראשון. מאדם הראשון: "עצם מעצמי ובשר מבשרי, לזאת יקרא אישה כי מאיש לוקחה זאת" (בראשית ב כג), כלומר קשר עמוק, פנימי, קדוש ונצחי. זה מתחיל באדם הראשון. לכן אני מודרני. מי שאומר אחרת אינו מתעדכן, הוא עוד חי מלפני האדם הראשון.

כנס בנושא: שקידת התורה במהלך החיים קביעת עתים לתורה הרב שלמה אבינר

א. ללמוד כל רגע או כפי היכולת?

כמה זמן אדם צריך ללמוד? שאלו במשנה מנחות (צט ב), איך היו מחליפים את לחם הפנים בבית המקדש, הרי כתוב (שמות כה ל): "ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד". לפי תנא קמא, ארבעה כוהנים נכנסין, שניים בידם שני סדרים ושניים בידם שני בזיכין, וארבעה מקדימין לפניהם, שניים ליטול שני סדרים ושניים ליטול שני בזיכין. המכניסים עומדים בצפון ופניהם לדרום, והמוציאים עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכים ואלו מניחים, וטפחו של זה כנגד טפחו של זה. ולפי רבי יוסי, אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין, אף היא הייתה תמיד. כלומר, אין תמיד אלא שלא ילין שולחן לילה אחד בלא לחם (גמרא שם). ובגמרא (שם): "אמר רבי אמי: מדבריו של ר' יוסי נלמוד, אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, קיים מצות 'לא ימוש ספר התורה הזה מפוך והגית בו יומם ולילה' (יהושע א ח). ואמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי: אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית - קיים 'לא ימוש', ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ. ורבא אמר: מצוה לאומרו בפני עמי הארץ". כל זה לפי דברי רבי יוסי, אבל לפי תנא קמא צריך ללמוד תורה כל היום וכל הלילה (ועיין קושיית התורה תמימה - שמות כה אות ל - שבהחלפת לחם הפנים פוסקים ע"פ ת"ק וא"כ למה דנים ע"פ רבי יוסי).

אכן יש מחלוקת ראשונים ואחרונים אם אדם צריך ללמוד כל היום.

הגר"א (ביאור הגר"א, שו"ע יו"ד רמו סק"ד) ובעל התניא (שו"ע הגר"ז ג ד) פוסקים שצריך ללמוד תורה כל רגע, וה'משנה ברורה' (קנה סק"ד) נוטה לפסוק כשיטה זו: "עיקר מצות ת"ת אין לה שיעור וחיובה הוא כל היום כ"ז שיש לו פנאי, וכדכתיב 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיק' וגו', וכשיש לו פנאי והוא מבטל מלמוד תורה מרצונו הוא קרוב למה שאחז"ל [סנהדרין צט] על הפסוק 'כי דבר ד' בזה' זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק".

אחרים פוסקים, לדוגמא ה'אור שמח' בתחילת הלכות תלמוד תורה, שכל אדם ילמד תורה כפי יכולתו.

ב. להלהיב ללימוד תורה

אי אפשר להכריח את האדם ללמוד תורה, אך אפשר להלהיב אותו. מדוע אי אפשר להכריח? כי התורה אינה מחייבת את האדם מעבר ליכולתו. ה'אור שמח' מביא דוגמא נוספת בפירושו 'משך חכמה' על התורה. כידוע, האיש מצווה על פרייה ורבייה ואילו האישה אינה מצווה (יבמות סה ב). לכאורה תמוה, כיצד האיש יוליד בלי שותפות אשתו? אלא מסביר רבי מאיר שמחה מדווינסק ב'משך חכמה' (בראשית ט ז), שהתורה אינה כופה על אדם דברים שהם מעבר ליכולתו. לפעמים תהליך ההריון והלידה קשה מאוד לאישה, ולכן התורה לא ציוותה עליה, אך תמורת זה, ד' הטביע בה תשוקה עצומה לילדים, כך שנוצר אצלה איזון ושיווי משקל בין היכולת הגופנית והנפשית לבין קשיי ההריון והלידה.

מי שנמצא בישיבה בוודאי צריך ללמוד כמה שהוא יכול, אך מי שלא נמצא, אשריו אם הוא לומד ואוי לו אם הוא לא לומד. למה אוי לו אך הוא לא חייב? זה דומה לרב ששאל את תלמידו: מדוע אינך מגיע כבר שבועיים? התלמיד הביא רשימת תירוצים. אמר הרב: כל אלה תירוצים טובים, אך מזה לא תצא תלמיד חכם. יכול להיות שמי שלא לומד תורה אינו עושה עבירה, אך מכך לא יצא תלמיד חכם.

כל אחד צריך להיות תלמיד חכם? כן! ת"ח רופא, ת"ח נגר וכו'. וכך היו דורות רביפ, בעלי בתים היו תלמידי חכמים גדולים. בעל הספר 'חיי אדם' היה הפוסק הראשי בכל אשכנז והיה סוחר. פעם היה צריך למנות רב לזורשא, לקחו בעל בית והוא היה ת"ח גדול. וכך גם היה אצל הספרדים.

עכשיו באמת קשה יותר, צריך לעבוד משרה וחצי, והאישה ובבית, והילדים עולים לך לראש וכו'. ואעפ"כ עדיין יש ללמוד תורה כפי היכולת. לכן אם באים ייסורים על אדם ולא מוצא עבירות בידו, יתלה בביטול תורה (ברכות ה א). וזאת למה? זו אינה מצווה רגילה. אדם יכול להיות עסוק כל הזמן, לכן ד' שולח ייסורים שילמד תורה. זה לא כעס אלא זה חסד שייסורים ממרקים כדי שישים לב ללמוד תורה. התורה עושה שינוי באדם, מגנא ומצלא.

התורה מגינה ומצילה מן החטא, מן ההתדרדרות ומן החורבן. האדם נשחק ונשחק. אין מה לעשות, אתה אדם ולא מלאך. ההצלה היא לימוד תורה שמזככת ומטהרת את האדם בלי סוף. לכן אי אפשר להכריח, אך אפשר להלהיב, לרומם, לאמץ ולחזק כמה שאפשר ללמוד תורה.

כשהגעתי לשמש כרב קיבוץ לביא, ראיתי שאף אחד לא ישן בסוכה. כולם אכלו בסוכה אך לא ישנו בסוכה. אמרתי דבר תורה בליל שבת לפני סוכות, שמהפוסקים רואים שלישון בסוכה חשוב מלאכול בסוכה, כי אכילה, אתה אוכל פה ואוכל שם, אך שינה זה קבוע. אז למה לא ישנים? כי בגלות היה קר, בגלות היה מסוכן, אבל עכשיו אנחנו בארץ הקודש, אשרי מי שישן בסוכה. אשרי! ביום המחרת, ראיתי אנשים שסוחבים מיטות. אבל אם הייתי אומר: חייבים! היו אומרים: חייבים! אתה אומר לנו שחייבים?! מי אתה? מה אתה? לכן אמרתי: אשרי (עי' שו"ת שאילת שלמה א, רמא, תשובה שהרב כתב בעניין באותה תקופה).

לא אני המצאתי את השיטה הזאת אלא זו שיטת ה'זוהר', שכותב "וי ליה" - אוי לו למי שעושה עבירה. לא כותב: אסור! אלא אוי לו. זו שיטת שכנוע (הקדמות הזוהר יא).

ג. לארוב להזדמנויות ללמוד תורה

כמו בנושאים רבים, גם בנושא זה צריך לארוב להזדמנות. אנו לומדים יסוד זה מיעקב אבינו שאחז בעקב עשיו (בראשית כה כו), ולאחר זמן עשיו אומר: אפשר מן האדום האדום הזה? ויעקב אבינו אמר: בתמורה לבכורה (שם לא). זה דומה לשומר על ראש מגדל שאינו עושה דבר אך מסתכל היטב, וכאשר רואה אויב - יורה. רק עכשיו ראה? לא! הוא מחכה לו כבר כמה שנים. צריך לארוב להזדמנות ללמוד תורה, בין מנחה

למעריב, לפעמים בלילה, או כשנוסע באוטו או שוטף כלים בבית. גם במקלחת, לפי רוב הפוסקים, אפשר לשמוע דברי תורה. בשירותים - לא, כי הם מלוכלכים, אך המקלחת נקייה. לומר דברי תורה במקלחת אסור, אך להקשיב מותר. שמים טיפ ומקשיבים. יש הזדמנויות רבות. אדם הולך ברגל לעבודה ומקשיב. זה יכול להצטבר לשעות רבות מאוד של לימוד.

ד. תורת המשאבים המוגבלים

צריך לדעת את "תורת המשאבים המוגבלים". אדם אינו יכול לעשות כל מה שהוא רוצה. זה בלתי אפשרי. כתוב בגמרא נדרים (פ ב) שאם יש מעיין דלוח, אין מים - ישתו ולא יתרחצו. אין מה לעשות. אחר כך אומרת הגמרא שחייבים גם להתרחץ כדי שלא יתפתחו מחלות. כלומר יש משאבים מוגבלים. יש כסף למשרד הבריאות, או להוזיל את התרופות או לעשות מחקרים שזה עולה מיליונים - יש לעשות מחקרים. אבל בינתיים אנשים מתים? נכון, אבל מהמחקרים בסוף נציל פי אלף. יש משאבים מוגבלים. גם משאבי הזמן של האדם מוגבלים. הוא לא יכול לעשות הכל. שאלו את מרן הרב קוק בבית משפט חקירה בריטית על מה כתוב בעיתון. אמר מרן הרב קוק: "אני לא קורא עיתון. יש אנשים שאצלם העיתון דוחה את הספר ויש שהספר דוחה את העיתון. וכך אצלי. אי אפשר גם עיתון וגם ספר. אי אפשר אז אני מוותר על העיתון וקורא את הספר". אי אפשר הכל בחיים, זה בלתי אפשרי, האדם מוצף, והאישה עוד יותר מוצפת, יש כביסה, יש תינוק, יש ילד, מטלפנים, ביד אחת מטפלת בתינוק וביד שלישית מטלפנת, ביד חמישית מנקה וכו'. זה לא פשוט. צריך להחליט בסכין חריפה: זה כן וזה לא. ומה שלא, זה לא. אי אפשר לרקוד בכל החתונות ולהתחתן עם כל הבחורות. מי שלא מבין את זה, לא מתחתן. יש מקום שנקרא 'ביצה', מקום בו גרים הרבה בנים ובנות רווקים. שם רואים שאע"פ שהם גרים בתוך הביצה, הם לא מתחתנים. הבחור אומר: ראה, לרינה יש מעלה, אבל לדינה יש מעלה אחרת, ולפנינה אחרת. זה נקרא "שיגעון האפשרויות", "משבר הבחירה". כך זה בכל מקום. אשתי אומרת לי: לך למכולת, תקנה סרדינים. במכולת קטנה אני קונה סרדינים, אך בחנות גדולה יש עשרות סוגים ואיני יודע מה לקנות. קשה לבחור בין

כל הסוגים. זה המשבר של הבחירה. האדם צריך לחתוך בסכין חריף. צריך ללמוד את תורת המשאבים המוגבלים. צריך להחליט ללמוד תורה, וזה בא על חשבון דברים אחרים. כמובן לא על חשבון אשתך ולא על חשבון הילדים. הבית מלא ספרים, שרק קראו ארבע עמודים והם מונחים. זה לא הולך ככה, צריך להחליט ללמוד או לא. זו תכונה שצריך לפתח.

ה. אין אדם לומד תורה אלא במקום שליבו חפץ

כתוב בגמרא עבודה זרה (יט ב): אין אדם לומד תורה אלא במקום שליבו חפץ. לא רק בגלל שאם זה מה שליבו חפץ הוא ילמד, אלא זה מחזק את האדם ומכלה את היצר הרע בגלל שהוא אוהב את הלימוד הזה. כל אחד צריך למצוא לפחות ספר אחד שהוא אוהב, ואז הוא אוהב ושמת, וזה עושה מהפיכה באישיות. בשביל להיות תלמיד חכם לא מספיק ללמוד רק מה שאוהבים, צריך לאהוב את מה שלומדים. אפשר ללמוד על הכל, כי אדם שולט ברגשותיו. "ושמחת בחגך" - תחשוב מחשבות כאלה שתהיה שמח. אני לא אוהב את אשתי? לכן תחשוב מחשבות שכתוצאה מהם תאהב אותה. כי על מחשבות יש לאדם שליטה. המחשבה פועלת על הרגש, על הרצון ועל היכולת. ב'אורות הקודש' יש פרק בשם 'השכל הרצון והיכולת'. השכל הוא הקטר, והקטר סוחב את כל הקרונות בעקבותיו. ואם הוא לא סוחב, נוסיף עוד פחם, עוד פחם ועוד פחם עד שבסוף הרכבת תיסע. השכל הוא הקטר, ועלינו להוסיף עוד ועוד שכל, כי האדם צריך לאהוב מה שהוא לומד.

ו. לקיים מה שלומדים

צריך גם לקיים את התורה. האדם מקיים מצוות ועושה חסד, הוא אדם ישר, טוב ונאמן, הוא הולך לצבא וכל זה תורה; תורה מולבשת במעשים. זה במיוחד אמור לגבי נשים שאין להן מצווה ללמוד, אך זה לא אומר שאין להן תורה. בימינו כתוב שהן כן תלמדנה. אמרה שרה שנירה, שיסדה את 'בית יעקב', בשם ה'חפץ חיים': כתוב בגמרא שכל המלמד ביתו תורה כאילו מלמדה תפלות (סוטה כא ב), אך מי שלא מלמדה תורה הוא לא כאילו, הוא באמת מלמדה תפלות! זה בדורות הללו, אך בדורות הקדמונים הלימוד היה בשאיפות האמוניות הרגשיות העליונות.

הוא היה גנוז שם בגניזה, וגם במעשים היום יומיים הקדושים. גם שם התורה גנוזה. גם אצל איש פעמים רבות זה כך. אמנם הוא לא לומד, אך הוא מקיים. המעשים שלו הם תורה, החיים שלו הם תורה. לא צריך להיגרר לנוסח רפורמי שכל אדם הוא בית מקדש וחיייו הם תפילה ולכן לא צריך לקיים תורה ומצוות... אלה שטויות. אך נכון שהתורה גנוזה במעשים ובאמונות. למעלה האמונה ולמטה המעשים. ומה יעשה הקצין בקבע, היכן ילמד תורה? אין לו זמן לכלום. הגיע הביתה לקידוש ונרדם באמצע. אז לא יהיו קצינים? אז הבעיה תיפתר, כי בכולנו יתקיים "ינוחו בשלום על משכבם"... אך אין לו תורה? הוא חתיכת תורה, תורה יומם ולילה. הוא קיום. הוא לא צריך ללמוד, המעשים שלו הם תורה. זה מיוחד לקצין בצה"ל או לאישה, אך באופן פשוט, כאמור, כל אחד צריך לקבוע עיתים לתורה, להלהיב ללימוד תורה ולארוב להזדמנויות ללמוד תורה, במקום שליבו חפץ.

כנס בנושא: שקידת התורה במהלך החיים המשך שמירת קשר עם הישיבה הרב מרדכי ציון

מעשה בישיבת "חכמי ירושלים" בבית שמש, שמכרו את העליות לתורה כנהוג, כאשר אחד הגבירים ביקש לרכוש לעצמו את אחת העליות המכובדות בסכום של 30 אלף דולרים. אולם לתדהמתו של הגביר הודיע אחד הבחורים כי ברצונו לרכוש את אותה עלייה תמורת התחייבות ללמוד במשך השנה הקרובה 1400 דפי גמרא.

שאלו את ראש הישיבה הגר"ש פוטש: מי יקבל את העלייה? הוא הכריע, כי העלייה לתורה מגיעה דווקא לבחור שהתחייב ללימוד דפי הגמרא ולא לאיש העסקים שהתחייב לתרומה הגדולה לישיבה, על פי הפסוק "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" (תהלים קיט עב), שלא נאמר כמליצה בלבד, אלא כהלכה למעשה וכפסק על פיו נהג ראש הישיבה בדוגמא אישית משכנעת.

בעל 'קיצור שולחן ערוך' בספרו 'אפריון' על התורה (פ' בשלח) דן במה שכתוב בגמרא ברכות (ט א) שד' אמר למשה רבנו: "בקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו מצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמרו אותו צדיק [אברהם אבינו], 'ועבדום וענו אותם' קיים בהם, 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' (בראשית טו יג) לא קיים בהם". אם כן, למה משה רבנו הסיע את עם ישראל מים סוף ומנע מהם לאסוף תכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות בהם עטרו מצרים סוסיהם (שמות טו כב. רש"י), הרי הם יכלו להתעשר עוד?

הוא משיב בשם הרב בעל 'אוהל יעקב', כי בהיותם עוד מגושמים במצרים לא הבינו שהרכוש אינו לא כסף ולא זהב, ולכן הוצרכו לרכוש גדול כפי דעתם הענייה, אבל לאחר שעברו בים זכו להשגה נפלאה, כמו שדרשו חז"ל שראתה שפחה בים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי (שמות טו ב, רש"י), עתה יש להם להבין שהרכוש הגדול באמת הוא קבלת התורה ולכן משה רבנו הסיעם.

בעולמנו אנו חייבים לעבוד וייתכן שרוב היום צריך לעבוד, אך יש לזכור שיש לעם ישראל הרכוש היקר בעולם: תורתנו הקדושה! אפילו לומדים רק קצת כל יום - כל אחד כפי כוחו - זה עיקר היום. לכן באנו ביחד היום להזכיר לעצמנו את הצורך ללמוד תורה במשך כל החיים. לא להגיד שלמדתי בישיבה וזהו, אלא צריך לקחת את זה איתך, כי כל שלא מוסיף - גורע...

אמור לי מי אתה, ואומר לך מי מחייב אותך בלימוד תורה

כתוב בגמרא יומא (לה ב): הלל מחייב את העניים בלימוד תורה, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים בלימוד תורה ויוסף מחייב את הרשעים, כלומר מי שטרוד ביצרו.

בפירושו על קצשו"ע, ראש הישיבה מוסיף מעצמו:

רבי עקיבא - מי שהתחיל ללמוד תורה בגיל ארבעים - מחייב אותו.

ואמר הג"ר חיים קניבסקי: ביומא (לה ב) נמצא הלל מחייב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים ויוסף מחייב את הרשעים, ויש אומרים עצת ד' היא תקום, ר"ת היא - הלל יוסף אלעזר. ואני מוסיף דבר רביעי שר' אהרן לייב שטינמן שליט"א [זצוק"ל] מחייב את הזקנים (הוא נפטר בגיל 104. עליון 'דברי שי"ח' - גלון מס' 259).

בחור שאומר אני יותר מדי צעיר, רבי אלעזר בן עזריה - שהתמנה לנשיא הסנהדרין בגיל שמונה עשרה - מחייב אותו.

רופא שאומר שהוא טרוד ברפואתו, הרמב"ם מחייב אותו. בעל עסק שאומר שהוא עסוק בעסקיו, הג"ר ברוך אפשטיין בעל 'תורה תמימה', שעבד כל יום בבנק, מחייב אותו.

הסובל מכל מיני צרות, רבי יוחנן, שאיבד עשרה בנים בחייו, מחייב אותו. אדם מוגבל באופן פיזי, יעקב שצלע, יצחק שהיה עיוור, חושים בן דן שהיה חרש - מחייבים אותו.

המהר"ם שיק אמר על עצמו: "ואני מחייב את בעל הכשרון החלש".

כשנפטר הג"ר נתן צבי פינקל, ראש ישיבת מיר, הג"ר צבי שכטר, ראש ישיבה יוניברסטי", הספיד אותו, ואמר שהגרנ"צ מחייב אותנו ע"פ הגמרא הזאת משתי בחינות: א. הג"ר פינקל גדל בשיקגו באמריקה והיה ילד אמריקאי רגיל. הוא למד בבית ספר תיכון יהודי מעורב בנים ובנות, שיחק כדורסל וכו'. הוא בא

ללמוד בארץ, ושקד עד שיצא תלמיד חכם ענק. לכן, הג"ר פינקל מחייב כל אחד שגדל באווירה לא הכי דתית.

ב. שנים רבות היה לגרנ"צ ניוון שרירים ופרקינסון והוא היה על כסא גלגלים. בכל זאת, הוא המשיך ללמוד וללמד תורה. הוא היה תלמיד חכם גאוני. הוא לא הפסיק על אף מחלתו. הוא גם לא לקח תרופות כי הוא לא רצה שתופעות הלוואי ישפיעו עליו ואולי הוא ישכח לימודו. לכן, הג"ר פינקל מחייב כל אחד שיש לו קשיים בחיים.

אמור לי מי אתה, ואומר לך מי מחייב אותך בלימוד תורה.

אתה חלק מהעולם?

התוספות בברכות (מב א ד"ה אי הכי) השתמשו בביטוי "העולם מקשים". וכן בסוף הגמרא, יש פירוש מהרש"א, ומתחתיו יש פירוש מהר"ם. פעמים רבות, המהר"ם כותב "מקשה העולם".

יש לשאול: כל העולם מקשים על הגמרא?! באמת! גם הגויים?!

יש אגדת עם יידישאית שפעם תלמיד ישיבה למד מהר"ם, הסתכל החוצה דרך החלון וראה גוי כאוב ומודאג הולך ברחוב. אמר התלמיד: כמובן הגוי כאוב ומודאג משום קושיית המהר"ם, שהרי כל העולם מקשים. הגוי נכנס לבית מרזח, שמה שכר וחזר שמח וטוב לב. אמר התלמיד: ודאי הוא שמח וטוב לב כי יש לו תירוץ ל"מקשה העולם". התלמיד רץ החוצה ושאל את הגוי: מה התירוץ? אמר לו הגוי: על מה אתה מדבר? אמר התלמיד: "מקשה העולם"! מצאת תירוץ! הגוי צחק עליו...

תלמיד ישיבה יושב בישיבה, לומד כל הזמן וחושב שכל העולם מקשה, אבל הכוונה היא שתלמידי המהר"ם מקשים.

אמנם יש בסיפור הזה יסוד גדול! העולם היחיד שהוא באמת, הוא זה שבו לומדים את המהר"ם והתוספות, ושם "מקשה העולם".

יש דרכים רבות ללמוד תורה מראש הישיבה:

א. אתר 'כי מציון' - שיעורי שמע.

ב. אתר הרב [אבינרפדיה] - שיעורים בווידיאו.

ג. אתר 'מעלה' - שותי"ם בווידיאו - אפשר גם לשאול.

ד. אתר 'ספריית חוה' - מאמרים, שותי"ם וסמסים.

ה. הדף השבועי של הישיבה - שאילת שלמה, פסקי שלמה, שיעורי שלמה, דף

לילדי ישראל.

ו. ירחון 'עיטורי ירושלים' מהישיבה.

ז. קבוצת וואצאפ.

ח. דף פייסבוק.

ט. תוכנית רדיו - יום שני ב22:00 ב'כאן מורשת'.

י. בלוג עולמות מתנגשים - אמונה ופילוסופיה.

יא. לשאול את הרב בסמס, בטלפון, במכתב, בפקס.

יב. עלוני שבת - שו"ת סמס ב'עולם קטן', מאמר וסיפורי אברי לילדים בעלון

'באהבה ובאמונה', ספר 'אורות' לילדים ב'שבתון'.

יג. לבוא לישיבה - יש שמגיעים פעם בשבוע, אפשר פעם בשבועיים או פעם

בחדש.

יד. כנסים לבוגרים ובחול המועד.

אני הייתי תלמיד של הישיבה 10 שנים לפני שהגעתי לישיבה! 10 שנים

כשהייתי באמריקה, למדתי תורה מהרב. לא פספסתי שיחת צהריים אחת ולא

תוכנית רדיו כבר 21 שנים בזכות אתר 'כי מציון' של רפאל פלאוט - ועכשיו יש

עוד דרכים רבות.

כנס בנושא: שקידת התורה במהלך החיים לימוד תורה וחיי המעשה

הרב אבישי צרויה
ערך: אביב יואלי

לימוד תורה וחיי המעשה הוא נושא שעסקו בו רבות ויש לו מקורות רבים. אחד הפנים [=ההיבטים] העיקריים והמרכזיים, הוא לאו דווקא הצד של כמה צריך לעסוק בלימוד תורה, אלא דווקא בחיי הכלל ובחיי הפרט שיעור הקומה של האדם היחיד והציבורי.

סרן הרב מבאר ב'אורות התורה' שעיקר העיסוק בתורה ולימודה הוא להרים את האדם ממדרגת החיים החומריים שלו. בהיבט זה אין הבדל בין דבר גדול לדבר קטן. כל מה שאדם ילמד ויעסוק בתורה הוא משוטט במרחב החיים הרוחניים של עם ישראל זה בעצם עניינה של התורה ולימוד התורה להוציא את האדם מהשיקוע החומרי (אורות התורה פרק 1 פסקה ה).

לעומת השאיפה לעיסוק מתמיד בתורה, אנו חיים בתוך העולם הזה ובתוך סדריו ומן ההכרחי לעסוק בצרכי המעשה ובצרכי הגוף, הן האדם היחיד והן האומה. יש בזה גם צד אידיאלי. יש בזה דבר גדול (עי' אורות התחיה טז).

חז"ל (אבות דר' נתן יא א) אומרים שכמו שהתורה ניתנה בברית גם המלאכה ניתנה בברית. חשבון זה בוודאי נכון ביחס לאומה ולכלל, צריך לבנות גם את החיים הארציים של האומה בארצה.

כאן עולה השאלה: מה שיווי המשקל בין שני הצדדים הללו; קודם כל באדם עצמו, הצד הרוחני והחומרי שלו, וכן ביחס לאומה, בצורך של האומה בבניין תשתיות המדינה וחיים חברתיים מסודרים.

באופן טבעי אנו מבינים שיש כאן איזשהו מתח מובנה האם האדם לא נוטה יותר מדי לכיוון הרוחני שלו או לכיוון החומרי שלו, ובזה מיפר את שיווי המשקל. נעסוק במתח המובנה הזה, בין התלמוד לחיי המעשה. נתחיל קודם

כל בכלל ואז בפרט.

משברי דור המדבר

בספר במדבר אנו נפגשים עם דור המדבר. כל הטענות והמענות של דור זה על משה רבנו הן בעצם טענות כלפי רבש"ע, כמו שמבואר בדברי חז"ל שהיו עשרה ניסיונות. עפ"יז יכולנו לצייר בעינינו את דור המדבר כדור נמוך, אולם רבנו הרצי"ה בשיחותיו מלמדנו להביט בדברים בגדלות. בדרשות רבה בר בר חנה מובא סיפור קְשָׁלִי על דור המדבר (מאמרי הראיה עמ' 442). מתוך המשל עולה שדור המדבר הוא הדור הגדול ביותר של עם ישראל ושלא יהיה כמותו. הסיבה לכך היא משום שהוא עמד במעמד הר סיני והוא היה שייך למדרגת הנבואה של משה רבנו, לכן כל הניסיונות וכל הפרשיות שאיתם אנו נפגשים צריך לפגוש אותם במובן קצת יותר גדול.

המתאוננים - התרפקות לגלות

נתחיל את דיוננו בשני משברים: שני הניסיונות בולטים שנפגשנו איתם בתחילת הליכתנו במדבר: הראשון הוא פרשת המתאוננים לאכילת בשר והשני פרשת המרגלים בפרשת שלח לך. המתאוננים מבקשים בקשה (במדבר יא ה): "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים". רש"י מביא בשם הספרי: "אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם, והלא כבר נאמר 'ותבן לא יתן לכם' (שמות ה יח), אם תבן לא היו נותנין להם חנם, דגים היו נותנים להם חנם?! ומהו אומר 'חנם', חנם מן המצות". מה בדיוק המצרים הביאו להם שהם מתרפקים עליו? מדוע הם רוצים לחזור לגלות מצרים? זו דרישה כעין "נתנה ראש ונשובה מצרימה". מה יש לדור הזה לחזור ולחפש במצרים?

מצרים - לאומיות שקועה בחומר

הנצי"ב בפירושו על התורה, מבאר דבר מעניין, הוא מציב בפנינו את הפרדוקס שיש לעם ישראל בכל הגלויות. אנו מכירים את זה אולי גם מתוך התקופה האחרונה של הגלות שלנו. מצד אחד "אי אתה יודע שישראל בזמן הזה סחופים ודחויים", הגויים מענים אותנו בעינויים רוחניים ופיזיים קשים מאוד. ומצד שני תמצא תמיד את היהודים בתפקידי מפתח, במקומות גבוהים מאוד. את הדואליות הזו רואים בצורה הפרדוקסלית ביותר אצל דניאל. נבוכדנאצר

החריב את בית המקדש והגלה את עם ישראל, ומי היועץ הראשי שלו בענייני הממלכה? דניאל מגלות יהודה.

גם במצרים היה כך, מבאר הנצי"ב. פרעה ידע שמה הוא נער יהודי, וסבר שהוא נולד לפני הגזירה. ראה שהוא מוכשר למלוכה ולקח אותו להנהיג את ענייני הממלכה במצרים. זאת הוויית הגלות של עם ישראל.

בסוף תקופת שעבוד ישראל במצרים, דיינו בשנה האחרונה, עם תחילת עשרת המכות, השעבוד התחיל להשתחרר. אפשר להבין מכך שאם השעבוד התחיל להשתחרר, "וד' נתן את חן העם בעיני מצרים", כלומר נשאר רק הצד של גדלות ישראל וכישרונותיו המבורכים בהנהגת החברה בקרב האומה המצרית.

על יסוד זה אפשר להבין קצת את החשבון של "נתנה ראש ונשובה מצרימה" כהתרפקות על הזיכרון של מה שהיה במצרים. מוצגת כאן תביעה! מדוע צריך ללכת את כל הדרך הזאת לא"י כדי לבנות מדינה עוצמתית וחזקה? הרי, כידוע, מצרים היא אימפריה של אותה העת, ועם ישראל יכול לנהל בעצמו את מצרים ולנהל בעצמו את חיי החברה, הכלכלה והביטחון שם. מדוע צריך לצלוח את כל המדבר הגדול והנורא הזה להגיע לארץ ישראל, אם אפשר להקים מעצמה במצרים בה כבר היינו מעורים!?

כמובן שזו תביעה רדיקלית כלפי כל היחס לחיי המעשה ובנין החומר של האומה. המהר"ל מלמדנו שאפילו מתן תורה לא יכול להיות בסמיכות למצרים, היה צורך לחכות תקופה של ג' חודשים במדבר, היינו: יש ניגוד גדול קוטבי בין מצרים ובין ישראל. מצרים הייתה מעצמה ענקית באותה העת בכלכלה ובחומר, אך מאידך הרוח של עם ישראל לא יכול היה להתפתח במצרים, ה"ואעשך לגוי גדול" שנאמר לאברהם אבינו יכול להתקיים אך ורק בארץ ישראל - ארץ הקודש.

חטא המרגלים - חשש לשקיעה חומרית בא"י

המתאוננים תובעים עיסוק טוטאלי בבניין המדינה והחיים הארציים של הכלל. לעומתם, בפרשת שלח, נשיאי ישראל מבטאים טענה הפוכה - חשש מהשקיעה החומרית של האומה בא"י ושכחת התורה.

המרגלים, כידוע, היו מראשי בני ישראל והיו אנשי ערכיים, צדיקים. על כן מתעוררת השאלה במה חטאו המרגלים, מה הם רצו שיקרה? בעל'אם הבנים שמחה, הרב יששכר שלמה טייכטהל, מבאר את הדברים עפ"י ה"זוהר", שם מבואר שטענת המרגלים הייתה שעדיף להישאר במדבר. במדבר אין טרדות,

לא של פרנסה ולא של צרכי בטחון, כדברי חז"ל: לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן. במדבר קיבלנו את פרנסת חיי העולם הזה בסדר עליון ובהנהגה עליונה ביותר. עמוד הענן ועמוד האש מגינים עלינו מפני כל האויבים כך שאנו פנויים לעסוק בחיינו הרוחניים ומתוך כך עם ישראל ימצא את השפעתו על העמים האחרים. אך אם, חלילה, נכנס לארץ ישראל, טענו המרגלים, הכל יאבד! הרב טייכטהל מבאר בספרו שהמרגלים ידעו שבארץ ישראל צריך לעסוק ביישוב הארץ ובעבודת האדמה, ואם יעסקו בכך יופרעו מעבודת השם יתברך, כל עבודת הקודש תרד לטמיון. יש כאן מין תביעה רדיקלית בכיוון ההפוך, פחד המתאוננים מפילת העם לחיי החומר, ותביעה שכל עיסוקו יהיה במרחב החיים הרוחניים שלו.

התמכרות לעבודה בעניינים גשמיים וחומריים

מין הרב ב'אורות התחיה' (פרק ד) נוגע ביחס הזה שבין שני צדדי החיים הללו, חיי החומר וחיי הרוח, שמעוררים חששות פנימיים בתוך האומה. יש חשש מכל תנועה של חופש חומרי והתמכרות לעבודה בעניינים גשמיים וחומריים. נכנס באומה רתת פנימי. אלו לא רק חששות חיצוניים, אלא חששות פנימיים אמיתיים שמא הטרדה המעשית תמעט את מעיינה הרוחני של האומה. מבט זה מנוגד בתכלית לאותם המתאוננים הדוגלים ברעיון בניית מדינה לצרכי כלכלה וביטחון שלאורה יכולנו לתת ראש ולשוב מצרימה. אולם אנו הולכים לבנות ממלכת כוהנים וגוי קדוש, ממלכה שבמרכזה בית המקדש והסנהדרין. יש פה חשש רציני שמא הטרדה המעשית תמעט את מעיינה של האומה. מן הרב מביא משפט של בעל 'חובות הלבבות'. המשפט המקורי עוסק בחיי הפרט, אך מן הרב משליך זאת על חיי הכלל: "כל מה שיוסיף היישוב תיקון יוסיף השכל חרבן". באומר 'השכל' - כוונתו כפי המופיע ברמב"ם, לנשמה, שהשכל הוא מקום משכנה - הצד הרוחני של האדם. על פיסקה זו מעיר הרצי"ה בשיחותיו לספר 'אורות' שיש צורך בחשבון. אם העבודה רבה בחיים המעשיים הלאומיים הארציים הפרקטיים מה יהיה עם הרוחניות שלנו? על כן יש צורך בחשבון נכון. הגדרה זו הינה נכונה גם ביחס לחיי הכלל, וגם ביחס לחיי הפרט.

אנשי המשק ואנשי הרוח

לאיזון שני צדדי החיים, ישנן עצות רבות של התורה, למשל: השבתות והמועדים נועדו לאתנחתא של עיסוק בתורה, וכן שנת השמיטה והיובל וכו'.

כאן עוסק מרן הרב בפתרון שנוגע לשיווי המשקל הציבורי הכללי של האומה. מהו המצב המאושר והאידיאלי? מה המצב השייך לאושר העליון של האומה שצריך לשאוף ולדאוג להקימו בכל בניין האומה? מרן הרב מעמיד בדבריו את הצורך לבנות מרכזי תורה כבירים שמגדלים צדיקים יסודי עולם, חכמי תורה של האומה.

מתוך הבניין של גדולי התורה הללו, והחשבון של איש על מחנהו ואיש על דגלו, מתגדלים אנשים מפותחים. הגדלות של עולם המעשה מצד אחד, ומצד שני גדלות עולם התורה ובניין התורה. צריכים אנו להכרה ששני הצדדים צריכים זה לזה. מחד זקוקים אנו לאותם ת"ח גדולים ואותם מרכזי תורה גדולים וכבירים שמהווים את שיווי המשקל של שמירת הקווים הלאומיים של האומה, ומאידך אנו זקוקים לאנשי מעשה הפועלים ומבצרים את שיעור הקומה המדיני. וכפי שביטא הרצי"ה בשפה פשוטה: "צריך כמובן אנשי נשק ואנשי משק, ולא פחות מכך צריך גם אנשי רוח".

האיזון הזה חשוב באותה מידה גם בחיי הפרט שמעסיק כל אדם. גם לאנשי התורה יש איזונים חומריים שהם צריכים לדאוג להם, ועוד יותר מכך זקוק לאיזון אדם שיוצא לחיי המעשה.

ראשית דינו של תלמיד חכם בלימוד תורה

עדיין יש לברר כיצד מתקיים מאמרו של בעל 'חובות הלבבות' "ככל שיוסיף היישוב תיקון יוסיף השכל חורבן" ביחס לחיי האדם הפרטי, כיצד יבנה את שיווי המשקל בין שני צדדי החיים שלו, הצד החומרי והרוחני? מרן הרב קוק ב'מאמרי הראיה' במאמרו "חובת תלמוד תורה" מבאר שמצוות ת"ת נלמדת בפרשת שמע מהמילים: "ודיברת במ". מרן הרב קובע שאין ללמוד רק באופן אקראי, אלא "חובת תלמוד תורה קבוע". בגמרא דנים מהו הגדר המדויק של קביעת עיתים זו, וכמובן בנוסף לקביעת עיתים צריך אדם ללמוד תורה גם מעבר לקביעות.

אלא שיש עוד סוג של חובת קביעות לימוד תורה, הנלמדת מן הפסוק "ושנתם לבניך" - שיהיו דברי תורה משוננים בפיו, שאם ישאלך אדם, אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו. לשם כך יש צורך בקביעות מתמדת שהיא שקידת התורה. מבאר מרן הרב שחובה זו מתקיימת בת"ח, לעומת האופן של קביעת עתים לתורה שהיא מתקיימת באנשי מעשה.

עפ"י מבאר מרן הרב שהשאלה שנשאל אדם בב"ד של מעלה "קבעת עיתים לתורה" (פרק במה מדליקין) אינה שייכת בת"ח, אלא בו מתקיימים דברי הגמ'

בקידושין שתחילת דינו של האדם הוא על התורה. האם אפשר לשאול אדם הלומד בישיבה, שדברי תורה שנונים על פיו, "קבעת עיתים לתורה"? הרי הלומד בישיבה מקיים "והגית בו יומם ולילה" שיהיו דברי תורה שנונים על פיך, זהו תפקידך! ולכן תחילת דינו של ת"ח הוא דווקא על התורה.

ראשית דינו של איש המעשה על יושר במשא ומתן

לעומתו, אדם הנמצא בעולם המעשה תחילת דינו יהיה האם 'נשאת ונתת באמונה' ורק לאחר מכן 'האם קבעת עיתים לתורה'. אותו באמת שייך לשאול האם בתוך יומו העמוס במסחר נהג ביושר ומתוך כך האם התאמץ לקבוע עיתים לתורה. ננסה להטעים את דברי מרן הרב. בניגוד למחשבה הפשוטה שהמסחר מתנהל אך ורק לפי כללי השוק ו'אדם לאדם - זאב' ולצידם אדם יעסוק בתורה, נברר שמתוך יושר העסקים והמסחר עפ"י דרכה של תורה האדם קובע עיתים לתלמודו.

התורה מלמדתנו שגם אדם שעסוק במשא ומתן צריך לשים לנגד עיניו את כל 'חושן משפט', את כל הלכות המסחר בהם הוא עסוק. לדוגמא, בגמרא ישנה מחלוקת בין רבי יהודה ורבנן האם החנווני יכול לחלק קליות ואגוזים או לא. האם חילוק הקליות הוא משיכת קונים בדרך כשרה או פסולה.

לאחרונה שמעתי על דיון הלכתי בנושא זה. יישוב מסויים בצפון מעוניינים לחזק את צד החקלאות שלהם. הציעו להם לגדל קנאביס רפואי. גידולים אלו אמורים לגרום לצמיחה כלכלית רצינית. הם היו בדילמה כבירה, למרות היותם אנשי תורה. הם מבינים שכלכלית זה כנראה יצמיח אותם מאוד חזק, מצד שני ידועה הבעיתיות בגידול צמח זה. אם כן, זו דוגמא חיה איך אדם דן בשאלה של נשאת ונתת באמונה. זה עיקר חייו! איך היית כאיש תורה וכאיש אמונה במרחבי החיים.

רוב בני האדם נמצאים כיום במרחבי עולם העסקים ופועלים על פי כללי השוק. אך מתוך יראת שמים צריך ללמוד תורה ולהתפתח בקביעת עיתים לתורה על מנת שלימוד זה יהיה בר השפעה על כל מהלך החיים וסדרי היומיום. אין כוונתנו שעל האדם לעבוד עם כוונות עליונות דווקא, אלא אף בדברים הפשוטים, הלכות חושן משפט, איך עושים עסקאות וכדו'. התורה אינה מדריכה את האדם רק בתוך בית המדרש והתפילה, אלא כל יומו של האדם צריך להיות ספוג וגדוש בהלכות בהם הוא הולך לעסוק בעבודתו, בכך קביעת עיתים לתורה מקרינה על כל היום.

ושננתם או דברת במ

אלא שעדיין יש לבאר, כיצד אדם קובע האם עניינו להיות ת"ח וממילא כל יומו בתורה או להיות בעולם המעשה ואז יתחייב בקביעת עיתים לתורה. כלומר האם גדר החיוב שלו הוא "ושננתם" או "ודברת במ"? מרן הרב עוסק בדברים אלו ב'אורות התורה' (פרק ט פסקה ו). שם מבואר שהדבר קשור מאוד לחפץ הלב של האדם, בדיוק כפי אותה המידה שאדם צריך למצוא את המקצוע שלו בתוך התורה על פי חפץ הלב הפנימי שלו. ביאור הדבר: לאחר שלמד מספר שנים תורה, האדם מתחיל להבין מושגים בתורה ואז בעזרת חפץ הלב שלו יש לו אפשרות לבחון את כיוונו. כאשר נאמר חפץ הלב יש להדגיש שהכוונה אינה חפץ הבטן, מה יותר נוח, אלא חפץ הלב, היכן הוא ראה ברכה בתלמודו, באיזו דרך הוא רואה שיש לו את יכולות השקידה והבניין והרצון לעסוק בתורה לאורך שנים. כך כל אחד מגיע לבסוף למקומו מתוך בירור של תורה, ומתוך כך מוצא את דרכו בהמשך החיים.

מרן הרב מבאר שם (אוה"ת ט ו) שעל בסיס דבר זה נחלקו התוס' ישנים בסוף מסכת יומא בפירוש המשנה "יפה ת"ת עם דרך ארץ", מה העיקר ומה הטפל? כשכתוב שעושים דבר עם דבר יש מקום לדון על היחס מה חשוב יותר: הדבר הראשון שהוזכר והשני מצטרף אליו הוא עם הדבר השני, או דווקא להיפך שהדבר הראשון הוא הטפל; התוס' ישנים שם לא הכריעו בדבר. מרן הרב מכריע את הדיון הזה, ואומר: "ובכלל הדבר תלוי לפי התכונה בטבע הנפש של כל אחד ואחד".

היהודי התלמודי

נקודה אחרונה: אדם כבר קבע לעצמו קביעת עיתים לתורה, ואז צריך להחליט איזה לימוד נכנס בתוך הזמן הזה? (שכנראה איננו ארוך מדי). העיר על כך הרצי"ה בשיחותיו על מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, שלפעמים צריך "מאויבי תחכמי", כלומר: לפעמים דווקא הגויים קולטים באופן אינטואיטיבי, יסודי, איזה דבר פנימי שיש לעם ישראל. הנצי"ב מבאר באריכות בפירושו על שיר השירים כיצד דווקא הגויים קולטים אותנו בצורה יותר נכונה, כפי שרואים בבלעם, שדווקא הוא כשרואה את עם ישראל מנבא על גודל החיים של עם ישראל. דווקא ההסתכלות מבחוץ מייצרת מבט חודר מאוד. משל לאורח שבא לרגע אך רואה כל פגע. דווקא הוא יכול לראות גם את הדברים החיוביים בצורה יותר מדוייקת. הרצי"ה מביא שהיהודי מכונה ע"י הגויים: 'היהודי התלמודי'. התלמוד היה הסמל של היהודי עד כדי כך שיש אפילו

קריקטורות אנטישמיות שהיהודי רכון על דף גמרא. זה מן סמל של האדם מישראל. לימוד התלמוד הוא לאו דווקא עיסוק של רבנים, כל אדם באשר הוא צריך כל ימי חייו תמיד לעסוק בתלמוד.

כולנו יהודים של לימוד תורה

בתלמוד יש את כל היסודות, כל אחד מישראל מצד קביעת העיתים שלו לתורה. כל אדם שלמד בישיבה יש לו בסיס לקבוע עיתים לתורה באופן איכותי, ולכן יש לשים דגש לכלול קודם כל את לימוד הגמרא בעיון. כמובן יחד עם זה יש צורך ללמוד הלכות מעשיות וכמובן גם בירורי אמונה. כפי שמפורש במסכת ברכות: "למה קדמה שמע לווהיה אם שמוע? כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ יקבל עליו עול מצוות".

כלומר: גם אם לימודי הישיבה אינם יכולים להתפרס על יום שלם, עדיין צריך לקבוע לימוד בצורה איכותית. כאשר המחשבה הראשונה של האדם היא לקבוע לו עיתים לתורה בצורה משמעותית ואיכותית, לפעמים כדאי להתניע את המהלך הזה דווקא על דברים שכבר למד בישיבה. כמו שהורה הגר"א לתלמידיו: קחו גמרא אחת ותלמדו אותה הלוך ושנו. מסופר שבימי רבי יהודה כולם שנו את מסכת נזיקין, והאמוראים נחלקו האם בכל סדר נזיקין או רק בשלושת הבבות. אך העיקר שעסקו בהם בצורה איכותית.

לכן נראה שנכון שכל אדם ייקח לעצמו פרק אחד או מספר פרקים בש"ס, דפים שלמד כשהיה בשיאו בהכרה ובהבנה גדולה. כמה פעמים שמעתי מת"ח גדולים שיש פרק בש"ס שאותו הם הכי אוהבים, אוהבים לחזור עליו ולעייין בו כל הזמן. בוודאי שיש לכל אדם פרק או מספר דפים שהוא יכול לחזור עליהם, ואף ייתכן שיש לו סיכומים או אף שיעורים מוקלטים של השיעורים הללו. הלימוד הזה מסוגל להחזיר אותו אפילו מעט לעולם הישיבה, לאטמוספירה הישיבתית. כך גם בלימודי אמונה. גם בזה יש סוגיות מרכזיות, דברים שהוא עסק בהם ומאוד נבנה מהם ובירר אותם.

כנס בנושא: מועדים - פסח האדמו"רות של פסח

הרב שלמה אבינר

איזה חג גדול יותר?

שאלה: איזה חג גדול יותר - פסח, שבועות או סוכות?
תשובה: תלוי מתי. בפסח האדמו"ר הוא פסח, בשבועות האדמו"ר הוא שבועות
ובסוכות האדמו"ר הוא סוכות. עכשיו כיוון שפסח, נסביר מדוע פסח הוא החג
החשוב ביותר.

קושיה: כיצד פסח חשוב משבועות שהוא חג מתן תורה? אמנם בפסח נולד
עם ישראל, אך עדיין העם מסוגל לחטוא, על כן מה ערכו ללא התורה? וכפי
שמנסח רב יוסף (פסחים סח ב): "האי יומא דקא גרים, לולאי יומא דקא גרים,
יש הרבה יוסף בשוק!"

תשובה: מה שהתגלה בשבועות, במתן תורה, היה גנוז בתוך עם ישראל כבר
בפסח; גנוז בכוח ובפועל. אי אפשר שיצא לפועל מה שלא נמצא בכוח. אי
אפשר שארנב ילמד לקרוא, כי זה לא נמצא בו. אנשים מחפשים סגולות,
והסגולה הגדולה ביותר היא שאנחנו עם סגולה. כלומר, הכל טמון בסגולה
הישראלית, בנשמה הישראלית, באופי הישראלי, ומה שנמצא התגלה בעזרת
ד' בשבועות. אחר כך נפלנו בחטא העגל, ושוב "הדור קיבלוה" בימי אחשוורוש.
כך לעיתים הסגולה מתגלית ולעיתים נסתרת, אך לבסוף שום דבר לא יצליח
להסתיר את הסגולה והיא תופיע בצורתה המלאה.

בין כוח לפועל

מה שאנחנו אומרים שהסגולה נמצאת בכוח, כבר מופיע בראשונים. המושג
"בכוח" ו"בפועל" במובן זה, נלקח מאריסטו. מותר לקחת שפה, ביטויים
וניסוחים מהגויים, אך לא תוכן. אמנם ה"בכוח" של אריסטו אינו זהה בדיוק
ל"בכוח" שלנו. כשאנחנו אומרים בכוח, אנחנו אומרים שהוא נמצא, אבל צריך
עמל כדי שיצא; הוא נמצא, ולא רק שהוא נמצא אלא הוא דוחף. כלומר, ריבונו
של עולם לא עזב את העולם. אפשר היה לחשוב שריבונו של עולם ברא את

העולם ואחר כך את האדם, ונתן לו בחירה חופשית, ומאז הוא עושה מה שהוא רוצה, ויש שכר ועונש. אם כך, מהי הערובה לכך שהעולם יהיה עולם טוב? אולי עם ישראל יסתבך לנצח? כך טוענות הדתות הפסימיות.

עניין זה מבואר ב'אורות הקודש' (ב, עמ' רפח), שהבודהיזם מיואש מן העולם. מה הוא מציע? להתאבד. אפשר להתאבד בלי להתאבד. איך? יושבים ומרוקנים את המחשבה, ואז הוא כאילו לא קיים. הוא דת של ייאוש. אבל אנחנו אומרים שריבונו של עולם לא עזב את ההיסטוריה, ההיסטוריה אינה יתומה ואינה אלמנה, יש כוח דחיפה אלוהי בלתי פוסק שדוחף מלמטה למעלה. בספר 'דעת תבונות' ובספר 'אדיר במרום', הרמח"ל מסביר זאת באריכות: יש הנהגה אלוהית שמעלה את ההוויות כל הזמן. ריבונו של עולם ברא את העולם נמוך, אך לא נמוך מדי שאינו יכול לטפס, אלא בצורה הדרגתית כך שהעולם יוכל לטפס בעצמו אט אט.

שאלה: אם הוא מושך למעלה, לכאורה אנחנו מיתרים? תשובה: כן ולא. הוא מושך למעלה כלפינו. אין דבר כזה שאנחנו לא נסכים. יכול להיות שחלק לא יסכימו, אבל לא יכול להיות שכולם לא יסכימו. ברית כרותה עם כנסת ישראל שלא תטמא טומאה גמורה (אורות, אורות התחיה ט). חלק יכולים להיטמא טומאה גמורה, אך לא כולם. גם בימינו חלק נטמאים, אך בסופו של דבר הכוח האלוהי שפועל בתוכנו לא עוזב אותנו. יש המחלקים בין משיח למשיחיות, ואומרים שמשיח הכוונה לאדם שיעשה פעולות אדירות, ולעומתו המשיחיות הינה הכוח הכללי הפועל במציאות. על ידי המשיחיות, האסלאם והנצרות מאמינים במשיח. כלומר, העולם שקוע בבוץ ופתאום יבוא המלך אל היכלו ויטהר את הכל. לפי זה, מדוע להתאמץ? האם סתם התאמצנו כל השנים?! הם עושים צחוק מהמאמץ האנושי. אבל אין זה נכון. הכל הוא פרי עמלנו. כמובן גם ריבונו של עולם פועל, גם בהדרגה וגם פתאום. לפעמים בהדרגה, לפעמים פתאום, ולפעמים משולב. לפעמים גאולה בעיתה - בזמנה, ולפעמים אחישנה - פתאום. ויכולה להיות גם גאולה משולבת, כמו שמסביר הגר"א בספר 'קול התור'.

עם ישראל הוא יצירה אלוהית מיוחדת

כאמור, הכל גנוז ביציאת מצרים. כל הכוחות, כל הכישרונות וכל המעלות של האומה הישראלית, ואחר כך זה יתגלה על ידי מעשינו. זהו דבר פלא שאין דומה לו בכל העולם כולו.

העמים, כמו ארה"ב, הם הרכבה של כמה עמים, קצת אלה וקצת אלה, אך עם

ישראל הוא עם חדש לחלוטין. "עם זו יצרתי לי" (ישעיהו מג כא), חדש, לא הרכבה. איננו הרכבה של קצת אלה וקצת אלה, אלא חדשים לגמרי. זה דבר שאין לו אח וריע בהיסטוריה העולמית.

עמים עלי אדמות קמים ונולדים בתהליכים היסטוריים טבעיים, על כן הם גם מתים. זו אינה טרגדיה, כשם שהאדם נולד ומת לאחר מאה ועשרים שנה. היכן מצרים? נעלמו. היכן בבל? נעלמו. היכן מדי, פרס, רומא וטורקיה - כולם נעלמו. רוסיה - הולכת ונעלמת, וגם ארה"ב - תיעלם. כל אלו, כיוון שהם נולדו הם ימותו, אך עם ישראל לא ימות, הוא יצירה אלוהית מיוחדת.

יצירה בכור הברזל

כל זה קרה בכור הברזל. זה פרדוקס: טובלים ומתענים. ברזל הוא דבר נחמד, הבעיה בברזל היא שאם אדם דוקר את האויב הברזל נשבר או מתעקם. כדי שלא יישבר יש פטנט: מחממים אותו עד שהוא אדום, שמים במים ואז הוא נעשה מחוסם. אך עדיין הוא יכול להישבר. בימות הביניים היו חרבות עבות וכבדות מאוד. לעומת זאת, פלדה היא קשיחה וגמישה ואינה נשברת. מהי פלדה? ברזל עם אטומים של פחם מושחלים בין האטומים של הברזל. בכור מבשלים ומחממים עד שנוצר השילוב המופלא הזה, שדרך אגב התגלה על ידי אנגלי בשם מסמר. בעם ישראל יש אטומים מושחלים - אברהם יצחק ויעקב, שרה רבקה רחל ולאה. הם מושחלים בתוככי האומה, והם נותנים לאומה את הכוח המיוחד שלה. אין דומה לזה באף עם, כי אין להם אברהם יצחק ויעקב, שרה רבקה רחל ולאה. אדרבה, אבותיהם היו פראי אדם ולאט לאט השתפרו. אבל אצלנו, זה הפוך. אבותינו היו אנשים מופלאים, והם הושחלו בתוך טבע האומה. זו יצירה מיוחדת שהלכה ונוצרה במשך כמאתיים שנה בכור הברזל של מצרים.

לכן העם הזה לא נולד כרגיל, לא ימות כרגיל ולא מתנהל כרגיל. הכוח הזה של האבות, אינו כוח סטטי, אלא הוא כוח שדוחף כל הזמן ללא הרף. חז"ל אומרים שלכל צמח יש מלאך שמכה אותו ואומר לו גדל. גם לנו יש כוח פנימי שאומר לנו: גדל וגדל.

הכל נמצא ביציאת מצרים, אבל כמובן שאם לא נוציא את הכוח לפועל, אז כמו שאומר הרמב"ם, הוא בטל, בזבוז ולא שווה.

על כל פנים, יש לנו עכשיו רווח עצום. בדורות האלו מדברים שצריך להיות טבעי. האדם רוצה להיות טבעי. נכון, התורה היא הטבע הישראלי, גילוי הטבע הישראלי. הרמב"ם מסביר ב'שמונה פרקים' (פרק ז) שאם אדם אינו מרגיש

כך, זה בגלל שהוא חולה והוא טועם את המר מתוק ואת המתוק מר; הוא חולה. כך כותב מרן הרב קוק בספר 'אורות': אנחנו חולים ולכן איננו חשים את הטבע הישראלי שלנו. וב'אורות התורה': מיעוט נעימות מתיקות התורה אצלנו הוא בגלל חיסרון בישראליות שלנו.

במה זכינו לגאולה?

ב'שמונה קבצים' (זרלא) שואל מרן הרב קוק: במה זכה דורנו לגאולה? תשובה: במה שהעם עוסק במצווה השקולה כנגד כל המצוות, וזו גאולת הארץ. הוא מתעסק בגאולה.

יש פה נס שעם ישראל התאהב במצוות ישוב הארץ. יש שלא אוהבים ונושרים, אך אנו עוסקים פה בכלל ישראל שהתאהב בזה. איך זה קרה? איך אחרי אלפיים שנה זה קרה? אלו תהליכים אלוהיים גדולים. נשמות גדולות שהקב"ה נטע בנו. במשך אלפיים שנים, זה היה עניין למיעוטים, ולפתע התחילה האומה להתעורר. זורמים לארץ מכל העולם כולו. זה פלא.

יש מתלוננים שאנחנו כצאן בלי רועה. אין לנו הנהגה מדינית ואין לנו הנהגה רוחנית. אנו מיטלטלים לכל עבר, דורכים במקום ולא מתקדמים.

רש"י מביא משל של חז"ל על מלך שכעס, הרס את הדיר, סילק את הצאן והגלה את הרועה. אחר כך, המלך התפייס, בנה את הדיר והחזיר את הצאן. שאל הרועה שהוא דוד - כלומר המלך המשיח - מה איתי? השיב המלך שבוודאי הוא זוכר אותו (רש"י, תהילים ע א). קודם כתוב: "כי אלהים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה" (תהילים סט לו), כלומר סתם יהודים, ולא דווקא דתיים, הם שיפעלו לבניין הארץ, ישיבת הארץ וירושת הארץ. אחר כך "וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה" (שם סט לז), יבוא התור של יהודים יראי שמים, להתנחל ולשכון. ובסוף "למנצח לדוד להזכיר" (שם ע א), יבוא משיח.

הכל עשה העם. המנהיג שלנו הוא העם, ה"רבי" שלנו הוא העם, כלומר נשמת האומה. לכל אחד מישראל יש נשמה, ולנשמה עצמה יש נשמה, נשמת הנשמה, שורש הנשמה - נשמת כלל ישראל.

ודאי, אנשים גדולים פעלו מעשים גדולים ואנו חייבים להם הכרת טובה, אך אם הם לא היו כאן, ריבונו של עולם היה מוצא שליחים אחרים, כי הכוח, המרץ, העוצמה, הגבורה, החכמה, המסירות, ההתלהבות - כל זה מן העם.

אותם גדולים פעלו מכוח העם, אותם גדולים היו שליחים נאמנים של עם, אותם גדולים חשו את החיים שבעם. הם קיימו: "צאי לך בעקבי הצאן" (שיר

השירים א ח).

גאולתנו גדולה מגאולת מצרים

מובא בהגדה של פסח (משנה ברכות א ה): "אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות" - לא הצלחתי להוכיח שצריך להזכיר כל לילה בקריאת שמע של ערבית את יציאת מצרים. כונתו לאמירת פרשה שלישית של ק"ש. "עד שדרשה בן זומא שנאמר (דברים טז ג): 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך' - ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות". הוכחה מפורשת של בן זומא מהמילה "כל" שבק"ש של ערבית יש לומר פרשה שלישית שמזכרת בה יציאת מצרים. חכמים חלוקים עליו. לדעתם מיתור המילה "כל" לומדים דבר אחר: "ימי חייך" - העולם הזה, 'כל ימי חייך' - להביא לימות המשיח". בימינו מזכירים יציאת מצרים, בימות המשיח מזכירים יציאת מצרים, אך לא בלילות. כלומר, בן זומא לומד מהמילה "כל" לרבות את הלילות, וחכמים לומדים מהמילה "כל" לרבות את ימות המשיח. אמר בן זומא לחכמים: מדוע אתם אומרים שמזכירים יציאת מצרים בימות המשיח, הרי ירמיהו אומר: "ולא יאמרו עוד חי ד' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים. כי אם חי ד' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם". חכמים עונים: לא צריך להיות קיצוני... אין הכוונה שלא תאמר בכלל יציאת מצרים, אלא היא תהיה טפלה. הגאולה העתידה היא העיקר, וגאולת מצרים תהיה טפלה. לכן, גם בן זומא וגם חכמים מודים שהגאולה העתידה תהיה גדולה מגאולת מצרים. זאת הסיבה שלדעת בן זומא לא יזכירו אותה כלל, ולחכמים מזכירים, אך כדבר מצטרף.

אחד הדברים המראה על גדלות גאולתנו מעל גאולת מצרים, הוא שגאולת מצרים הייתה בעזרת משה רבנו, וגאולתנו היא בלא עזרת משה רבנו. המשיח בא בסוף, אחרי שנעשה כל מה שאפשר לעשות בלי משיח. משיח אין - אך משיחיות יש. אנחנו תלמידים נאמנים של המשיח. גם בלי שהוא נמצא - הוא נמצא. אנחנו דוחפים ומתאמצים - הוא פה. רוחו של משיח נושבת באומה.

כנס בנושא: מועדים - פסח

מידת האמת

הרב אריק אוריאל

סירוב משה לגאול את ישראל

בתחילת ספר שמות מסופר על בני ישראל הנמצאים במצרים, נאנקים תחת העבודה הקשה ומחכים שיבוא הגואל להוציאם. והנה סוף סוף, לאחר שהקב"ה מכין את האישיות המנהיגותית בתהליך מופלא ומיוחד, מתגלה הקב"ה אל משה במעמד הסנה ומבקש ממנו לעשות את המעשה ההיסטורי בעל החשיבות הגדולה ביותר בהיסטוריה - להוציא את ישראל ממצרים. הצפייה הייתה כמובן שמשה יקבל עליו את השליחות מיד, הרי הקב"ה בעצמו מתגלה ומורה להוציא את בני ישראל ממצרים. אך הוא עשה את הדבר הפחות צפוי - משה רבנו מתווכח. לא יום ולא יומיים, רש"י מביא ששבעה ימים רצופים היו ויכוחים ומשה לא משתכנע. וכי משה רבנו לא יודע את כל סדר ההתגדלות המופלאה שלו? הרי ידע היטב שבלידתו התמלא הבית כולו אורה, ידע שהוא נולד מהול, את סדר הצלתו מן היאור וגם ידע כיצד להרוג את המצרי בשם המפורש. בתורה אמנם מסופר שמיד אחרי בריחתו מפרעה הגיע למדין, אך חז"ל אומרים שעברו עשרות שנים בהם היה בצפון אפריקה וניהל שם מלחמות בין שבטים. כל המהלכים המופלאים שהקב"ה העביר אותו היו הכנה, טירונות לפני הנהגת ישראל במדבר. גם בהגיעו למדין התורה איננה מספרת את דברי חז"ל שיתרו פחד ממנו והשליך אותו לבור - בו היה כעשר שנים. את כל זה משה יודע, הכל רק בשביל שיהיה מוכן לרגע הזה להוציא את ישראל ממצרים, - אך משה מסרב!

שורש הוויכוח בין משה לקב"ה

תשובת משה תמוהה מאוד, לכאורה. במחשבה ראשונה ניתן לומר שתשובת משה נובעת מענווה, אך כאן תשובה זו איננה מספקת, שהרי ענווה איננה בריחה מתפקיד, אלא עשייה של התפקיד תוך כדי הבנה שד' הוא הנותן לך כוח לעשות חיל. על כן נדרשים אנחנו לתשובה גדולה ועמוקה יותר. מן הרב

קוק בספרו 'מדבר שור' בדרשה על שבת הגדול, מביא קושיה זו ומתרצה באופן הבא:

הוויכוח של משה רבנו לא היה על אם גאולה כן או לא, אלא על איכות הגאולה - סגנון הגאולה, באיזו דרך נצא ממצרים. ישנם שתי דרכים אפשריות: דרך של שבירה מוחלטת של האומה המצרית עד שנצא ממצרים - כפי שאכן היה, או לחילופין ע"י הבנת מצרים את הערך העליון של עם ישראל והבנה שהם מחויבים להוביל את העולם לתיקונו. משה חשש מהאופציה הראשונה של שבירת מצרים, ובתוך כך גם את כל סדר המציאות במצרים: דם צפרדע, כינים וכו' כנגד מדרגות הבריאה: דומם צומח חי מדבר. הדרך הזו עלולה להרחיק את עם ישראל מהאנושות.

בדרך גאולה של שבירת כל המציאות וכל המדרגות ישנה התרחקות מד', שהרי אמרו חז"ל: "כל שחברו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה" (שבת קמב). משה רבנו מעוניין בגאולה במעלה היותר גבוהה, כפי שמנבא ישעיהו בפרק מב: "אז יאמרו העמים איש אל רעהו בואו נלכה לבית ד' ויראנו מדרכיו ונלך באורחותיו כי מציון תצא תורה". במקום לפגוע באומה המצרית ולחזק את לב פרעה, ייתן חכמה בלב פרעה, שיבין את מעלתו של עם ישראל, גדולתו ותפקידו שמתאימים לקבל את התורה ולהיכנס לארץ. משה אינו מבין מדוע יש צורך לעבור דרך המהלך של הכאת מצרים שנה שלמה. אמנם לבסוף, כאשר משה שומע את דבר ד', הוא מפסיק את הוויכוח. הקב"ה אמר למשה שלוש מילים: "בני בכורי ישראל". מה המיוחד במילים אלו שבגללן משה מסכים? ישראל הם הבכור ביחס לשאר הילדים. מכות מצרים לא באות בגלל עם ישראל, המצרים לא פוגעים ומרעים רק לעם ישראל אלא מעכבים את העולם כולו. כאשר מצרים פוגעים בבכור האומות, הם פוגעים לא רק בראשית התחייה העולמית, אלא גם בשאר העמים שכעת אינם מושפעים על ידו. ישראל צריכים לפרסם את שם ד' בעולם: "הודו לד' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו". וכפי שתקן יהושע בתפילת 'עלינו לשבח': "על כן נקוה לך... להפנות אליך כל רשעי ארץ, יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך וכו'". ההבנה שהפגיעה בישראל היא בעצם פגיעה כוללת בכל העולם כולו גורמת למשה לעצור את הוויכוח.

הוודאות בגאולה

בסוף הוויכוח המברר את מהות עם ישראל ואת מקומו בעולם משה זוכה לגילוי מיוחד. משה שואל את הקב"ה: אם יאמרו לי מה שמו מה אומר אליהם?

התשובה: "אהיה אשר אהיה". יש לברר מדוע הכתוב מחבר לנו את שני העניינים הללו, מקומו של עם ישראל עם שמו של הקב"ה "אהיה אשר אהיה"? השם הזה בא לביאורו בספר 'אורחות צדיקים' (ערך אמת). הדבר מבואר שם ע"י חשבון מספרי: "אהיה אשר אהיה", גימטריה של אהיה היא 21, ו"אהיה אשר אהיה" זה 21*21 היוצא 441, גימטריה של המילה 'אמת'. החישוב הזה מובא גם ב'אורות הקודש'. איננו רגילים לראות גימטריות בספרי סרן הרב, אך כן זה מובא.

הקב"ה אומר למשה רבנו: אתה רוצה להוביל את סדר הגאולה או לא? זה הסדר של האמת, גם אם לא תשתכנע. זו האמת והכל משועבד לנקודת האמת הזו. החתן ביום חתונתו מתחייב על עשרות ואף מאות אלפי שקלים כאשר אין לו דבר, הכיכד, הרי א"א להקנות דבר שלא בא לעולם? אלא מבאר התוס' שאין עוסקים בחופה בקניין אלא בשעבוד. א"א להקנות דבר שלא בא לעולם, אך אפשר להשתעבד לדבר שלא בא לעולם. בצורה זו מתנהלת המציאות כך שהיא משועבדת כולה לגאולה ולישועה. זו האמת האלוקית, חותמו של הקב"ה, ועל כן ודאי שכך יהיה.

הוודאות אצל היחיד

סרן הרב קוק ב'אורות הקודש' (א, עמ' רי) לוקח את מידת הוודאות הזו אל חיי הפרט. האדם הפרטי בתחילת דרכו בישיבה נפגש עם לימודים עליונים ופעמים שאיננו מבין. אך צריך להיזהר לא להרחיק את אותם לימודים. אומר סרן הרב קוק: "מתחלה מתקבלים הלימודים העליונים בתור ספק, הראוי לדון בו, ולהיות נשמע, של אולי. כי הטפשות, המפליגה כל דבר שלא הורגלה בו, סרה מרוח האדם. והרי הוא נכנס בחדרי חדרים של גדולות ונצורות, שלא ידעם. זה רק אם הוא מוכן לשמוע, אפילו בדרגת אולי. וכל מה שמוסיף: שכל, תלמוד, בינה, קדושה וטהרה - ככה הולכים הדברים ומוכרעים אצלו, עד שזוכה לזריחה של אור הוודאות, מכוח של אהיה, ודאי". זו מציאות של האמת כפי שהיא, מציאות שאנו פוגשים אותה בהנהגת התורה המיוחדת לנו, לשיבתנו, לרבנו ולרבותינו.

כך אמר סרן הרב לבריטים במאבק על הכותל: "האמת איננה ביישנית ואיננה פחדנית". מעולם לא ראיתי הנהגה תורנית שאיננה מתבררת בבית המדרש, ולא משנה מה יאמרו הבריות. יש להוסיף כמובן שיש צורך לדעת כיצד לומר את האמת בסגנון המתקבל, אך האמת צריכה להיאמר, והיא מתבררת אך ורק בהדרכה התורנית האמיתית הנכונה לפרט ונכונה לדור.

מידת האמת אצל מו"ר הרב שלמה אבינר

אספר מספר סיפורים על מו"ר המודיעים על מידת האמת המיוחדת שחיה בקרב.

פסיקה ללא אג'נדה

לפני מספר שנים, במצוות מרדכי בניטה, נסעתי מספר נסיעות יחד עם הרב לארץ העמים ע"מ לאסוף תרומות לשיבה - שאם אין קמח, אין תורה. הנסיעה לאמריקה כרוכה בטיסה של שש שעות לכל צד. לאחר שהגענו למקומנו, ביום שישי, מקבל הרב טלפון דחוף מהארץ. על הקו היה חסיד גור, עם שאלה דחופה של חיים ומוות. אשתו הרה עם שני תאומים בבטנה, האחד גדול ועוצמתי ולוקח את כל הדם מהעובר השני. אם לא תהיה התערבות מהירה, שני העוברים יימצאו בסכנה וכן האם. הסיטואציה הזו היא רפואית ועל כן פיקוח נפש כמובן דוחה שבת. אך לטיפול בדבר כזה זקוקים למומחה יחידי בעולם שהיה ספק אם נמצא באותה העת בארץ, לפיכך הדבר נמצא בספק ספיקא של פיקוח נפש האם במצב כזה מחללים שבת. הרב השיב שהדבר מותר. בשולי התשובה שאל הרב שאלה: הרי אתה חסיד גור, ב"ה לא חסרים אצלכם רבנים גדולים, מדוע אתה פונה אלי? השיב אותו חסיד: חיפשתי פוסק שאינו עסוק באג'נדות. הרב פוסק ללא נטיות אחרות חוץ מהאמת הנובעת מתורת אמת, אם זה נחשב פיקוח נפש - מותר, ואם לא - לא. ב"ה קיבלנו טלפון במוצאי שבת שהטיפול בוצע והועיל.

גבורת האמת

סיפור שני: לפני הגעתי לשיבה לימדתי בישיבת שדרות. חודשיים לאחר שעברתי לישיבתנו קיבלתי טלפון מהרב פנדל ראש ישיבת שדרות. עוזר הטבח של ישיבת שדרות הותקף ע"י חיידק טורף במטבח, צנח ומת במקום. המשטרה דרשה לבצע ניתוח שלאחר המוות, והמשפחה מתנגדת. כמובן, אם זה חיידק טורף כל הישיבה בסכנה. למו"ר יש פנקס מומחים לשאלות של פיקוח נפש. אלו מצבים שדרוש בהם קור רוח, רק אמת. ד"ר מתי ארליכמן על הקו, ועוד מומחה מעבר לים בשיחת ועידה, החליטו שדי בבדיקה אחת. המשטרה לחצה שמעוניינים לעשות בדיקה יותר רצינית, אך הרב אבינר פסק את פסיקתו.

סיפור נוסף. הגענו לשדרה החמישית בניו יורק, התאכסנו אצל בחור נחמד

שאוהב את הישיבה ואת דברי הרב אבינר, יהלומן. היינו אצלו במשרד. הוא רצה להתגאות להראות לרב שיש לו חלק מכוכב, אסטרוואיד. הראה איך כששמים קרח על יהלום זה לא נמס ועל האסטרוואיד זה נמס. אח"כ הוציא יהלום ענק שיש רק שניים כמוהו בעולם. הרב לא התפעל, ואמר לו: מחילה, אבל ראיתי יהלום בדיוק כזה ברחוב למטה בעשר דולר. ענה לו הבחור: אבל זה יהלום מזויף! בסדר, זה גם יפה, אני יכול לקנות כל שבוע כזה לאשתי. מידת האמת.

עזרה לזולת בכל מצב

דבר אחרון, לאחר טיסה ארוכה לניו-יורק ומשם למיאמי הייתי זקוק בדחיפות לקצת קפה. הגענו בשעה שתיים בלילה למלון, אני רואה שם מכונת קפה בחדר, נס גלוי. לאחר מספר ניסיונות הבנתי שאין לי סיכוי להוציא ממנה קפה, משהו מסובך, צריך סדר פעולות לא מובן, התייאשתי. הלכתי לעשות מקלחת טובה ולישון כדי להגיע לפגישה של מחר בבוקר רענן. פתאום במקלחת אני שומע קולות מוזרים בוקעים מהחדר. מו"ר פירק את מכונת הקפה לגורמים והרכיב אותה מחדש כדי למצוא איך להכין לי קפה. אני רק יוצא מהמקלחת והרב מגיש קפה מוכן.

לא הבנתי, אני אמור לשרת את הרב ולא להיפך, אך הוא לא הבין, זה לא אמת. אם השני זקוק למשהו וניתן לעזור, אז עוזרים. זה אמת שהיא בסיס להנהגתנו, להנהגה הציבורית שלנו ולהנהגה הפרטית שלנו.

אמר רבי יוחנן: איני יודע לאן מוליכים אותי. מה כוונתו, הרי בוודאי יקחו אותו למקום המשובח ביותר בעולם הבא! מסביר מרן הרב ב'עין איה', שהוא לא יודע לאן התלמידים ייקחו את דבריו. האחריות שלנו כתלמידים, כשאדם מחוץ לישיבה הוא מרגיש כאילו הוא בחוץ, אך זה לא נכון. אנחנו תלמידי ישיבה זה לא עובר. להיכן שלא תלך, בכל מקצוע שתבחר: מדען, חייל או רב, תמיד תהיה שליח של הישיבה, שלוחא דרבנן, שלוחי דרחמנא וכאלה נמשיך להיות.

שו"ת עם הרב שלמה אבינר

לימוד תורה

קריירה מול לימוד תורה

ש: בתקופת הלימוד לא היה עול כלכלי גדול, אך כעת העול הכלכלי גודל והולכת ונוצרת תחושה בנפש כאילו העיקר זה העבודה, הכסף וההישרדות הכלכלית, והתורה נדחקת להיות דבר שני. במיוחד אם לומדים במקום שבו הקריירה היא הדבר החשוב ביותר?

ת: נכון. האדם לומד תורה שעות רבות, אך החברה קרייריסטית. אבל היכן שרצונו של האדם הוא, שם הוא. יכול להיות שהאדם לומד חמש דקות ביום, אך זה עולמו, כמו שהסביר 'הכוזרי', מה שנקרא "לב הזמן". איך יוסף החזיק מעמד בבית פוטיפר שנה? בית מלא שחיתות ולכלוך, ושתים עשרה שנה בבית הסוהר, ונשאר צדיק? הוא לא היה שם. פיזית הוא היה שם, אבל הראש שלו, השאיפה שלו, הגעגועים שלו, היו במקום אחר. איך אסתר החזיקה מעמד בבית אחשוורוש ונשארה בעלת רוח הקודש? בית מלא שפיכות דמים, גילוי עריות ועבודה זרה, ונשארה צדיקה?! אלא הראש שלה היה במקום אחר. היכן שרצונו של האדם - שם הוא. גם אם יש לו אילוצים בחיים, זה לא עולמו. הוא חש זרות לאותם עולמים; לא זרות במובן של זלזול וביטול. הרי זו מדינה וצריך לעבוד, אך שם הוא לא בן בית. יש מקומות שהאדם נאלץ להיות בהם, אך זה לא האדם. האדם צריך לשמור על הגעגועים שלו. היינו בגלות אלפיים שנה: "ליבי במזרח ואנוכי בסוף מערב", הגעגועים שלנו היו בארץ ישראל, אז שם היינו. אדם צריך בגעגועים שלו לדעת מה הקרקע שלו. לא מדובר על אילוצים של עבירות, כמו אשת פוטיפר, אלא בדברים חשובים. אדם צריך להתרגל לזה כשיש לו זמן לחשוב היכן עולמו, היכן המולדת הרוחנית והעולמית שלו. זה העולם הבא. אנחנו בעד העולם הזה, אך העולם הזה מקבל את ערכו מכיוון שהעולם הבא מקרין לתוך העולם הזה.

יכול להיות שאדם עובד ולא יכול ללמוד תורה כל היום, אך הוא מתגעגע

ללימוד תורה. כואב לו שהוא לא יכול ללמוד יותר, וכשהוא לומד זה לב זמנו.

על מה כדאי להקפיד למי שאינו בישיבה

ש: בחור למד מספר שנים בישיבה וכעת עוזב. מלבד קביעת עיתים, על מה עוד כדאי להקפיד כדי לשמור על עולמו הרוחני? ואם הוא לא מחובר לשום רב, האם להמציא קשר או לאו דווקא?

ת: קשר עם תלמיד חכם הוא חשוב, אבל אם אין, אז אין. הרי זה בני על אמון. אי אפשר בכוח. עיקרון אחד גדול שכתוב בכל הספרים הוא חשבון נפש. "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון". צריך לעשות חשבון נפש לפחות פעם אחת ביום. הכי טוב לפני שהולכים לישון, להיות "מארי דחושבנא", כדברי ה'זוהר'. זה מקרין על השינה. אפשר חשבון נפש בעל פה, במחשבה או בכתב. יש ישיבות שהמציאו חשבון נפש בקבוצה; שיהיה קבוצתי או לבד, לא משנה איך. חייב לעשות חשבון נפש. מי שמחכה בתור, במקום להתעצבן, יכול לעשות חשבון נפש. אם אין זמן יעשה במקלחת, או בדרך לבית הכנסת.

יש ספר בשם 'חשבון הנפש' לר' מענדל מסטנוב, ויש בו טבלאות שלקח מבנג'מין פרנקלין. קבל את האמת ממי שאמרה. הוא לקח ממנו את השיטה וקצת שינה את הנושאים. זה בנוי כמו בצבא: תדריך לפני הקרב ולקח אחר הקרב. בספר של ר' מנחם מסטנוב הוא דיבר על כך שהדורות הראשונים היו גיבורים, שמעו דבר פעם אחת וזה הספיק. כמו בזמן התנ"ך, יש פסוק אחד, מי שרוצה יקשיב, מי שלא רוצה, לא מקשיב. אחר כך הדורות נחלשו, ובזמן התנאים חזרו על הדברים הרבה: "הוא היה אומר". צריך חשבון נפש. כלומר, צריך לקבוע מה אתה עושה. יש חשבון נפש עליון, יש חשבון נפש נמוך, קופה של חשבונות, חשבון קטן, חשבון גדול. כל אחד צריך לעשות חשבון נפש, גם בישיבה וגם מחוץ לישיבה.

חינוך

ממ"ד או חינוך פרטי

ש: איזה חינוך עדיף, ממ"ד כדי להיות עם כולם ולרומם את בית הספר או חינוך פרטי שנחשב יותר איכותי?

ת: צריך לסדר את המקום הכי טוב לילד. אי אפשר לתקן הכל. צריך לתקן את הילדים שלך. מרן הרב קוק כתב בעין איה' על מסכת מעשרות: "עשיתי ככל אשר צויתני", שאם שינה את סדר המעשרות, זה לא חל. קודם כל תדאג למשפחה שלך. סיימת עם המשפחה, אחר כך

תעזור לכל עם ישראל. סיימת עם כל עם ישראל, אין יותר עניים מסכנים וסובלים, אז תדאג לכל המין אנושי. דאגת לכולם, סיימת עם כל המין האנושי, תתחיל לדאוג לבעלי החיים.

גידול כלב בבית

ש: ב"ה יש בית, ולפעמים עולה צורך לגדל כלב. אשמח להתייחסות מהצד ההלכתי וגם מהצד האמוני.

ת: אין איסור לגדל כלב, יש איסור לגדל כלב רע. כלומר, כלב שמזיק לאחרים או מפחיד אחרים. אך אם הוא לא מזיק ולא מפחיד מותר לגדל. השאלה הגדולה היא האם זה באמת נצרך? מצד ההורים, יש להם מספיק כאב ראש עם הילדים. מצד הילדים, זה תלוי, ילדים צריכים להיות מאושרים בלי חיית מחמד. אם הם זקוקים לחיית מחמד, זה בגלל שיש להם חסך רגשי בבית או שיש בעיה פסיכולוגית שנפתרת על ידי הכלב. לדוגמה קושי להתבטא וכדו' והכלב עוזר. בכל אופן איסור אין. אך למעשה היהודים אף פעם לא גידלו כלבים בכל ההיסטוריה.

עשו מחקרים במושב זקנים, המחקר מראה שזקנים שיש להם חיית מחמד פחות חולים וחיים יותר, כי יש להם את מי לאהוב. אך זה בעצמו תוצאה של דבר חמור, שאין מי שיאהב אותם. לכן אין להם ברירה. היו בתי יתומים בעולם ועשו ניסויים. אמרו למטפלת: תני לילדים חמש נשיקות ביום, עשר נשיקות ביום, עשרים נשיקות, חמישים נשיקות, מאה, חמש מאות נשיקות ליום, - כפי כמות הנשיקות התחלואים ירדו. לפעמים הילד או המבוגר הוא חסר נשיקות אז הוא צריך בעל חיים, הוא יכול לאהוב אותו. עצוב שהגענו למצב הזה. אך אם צריך צריך. העיקר שלא מפריע לאחרים.

אמונה

דע מה שתשיב

ש: כתוב שצריך לדעת מה להשיב לאפיקורוס. בישיבה אין צד של דע מה שתשיב, אך כשיוצאים לעולם המעשה נפגשים עם דברים שלועגים לדרך החיים שלך. איך מתמודדים עם הדבר הזה? מתעלמים או לומדים מה שתשיב?

ת: אם אתה לא יודע מה להשיב - אל תשיב. אתה חייב להשיב על כל דבר? לפני יומיים ראיתי תמונה של מרן הרב קוק מהארכיון של הקונגרס בארה"ב, כשנפגש עם הנשיא קלווין קוליץ. הנשיא הזה היה שתקן. פעם הייתה ישיבה של הקונגרס, מלא עיתונאים מסביב. שאלוהו: כבוד

הנשיא, מה החלטתם לגבי החימוש והמלחמה? אמר: אין תגובה. שאלו: ומה התוכנית הכלכלית וכו'? אמר: אין תגובה. שאלו: ולגבי הבחירות הקרובות? אמר: אין תגובה, וזה לא לציטוט! קוליץ לא היה דברן. אמנם אם עונים, יש לדעת שהשיטה לענות לשני בשטח שלו היא שיטת הרמב"ם, אך שיטת רבי יהודה הלוי היא שאם אתה רוצה להיכנס אצלי בבית ולהכיר את השיטה שלי, אתה מוזמן. אם אתה רוצה להכיר מה אני חושב, מה אני מרגיש, מה אני עושה, אתה מוזמן. אני לא בא לשכנע. אך אם אתה רוצה, בוא תראה. הוא מחזיר את החרב לנדן. אני לא מתווכח. ש: אך בעולם פוסט מודרני, אתה אומר כך והשני חושב אחרת? ת: נכון, אני אומר שזו דעתי. אם אתה רוצה להכיר, אתה מוזמן. אם לא, אתה לא חייב. כמו ילדות שמתווכחות, האם יש מלך או אין מלך. אחת אמרה: מה אין מלך?! על הבולים, יש מלך. אמרה שנייה: בולים, זה לא קשה להדפיס! הראשונה: על המטבעות, יש מלך. השנייה: זה לא משנה. בצד עומדת ילדה ואינה מתערבת. שאלו: למה את לא מתערבת? אמרה: המלך הוא אבא שלי. אפשר לבוא הביתה ולראות. נפל כל הוויכוח. לא צריך להתווכח עם אחרים. אתה רוצה לבקר בבית שלי, אפשר לבוא. זה הכל. זו שיטת רבי יהודה הלוי, ובמשך הדורות הכריעו גדולי ישראל ללכת לפי שיטה זו. במיוחד רבי חסדאי קרשקש, שהוכיח על פי שיטת הרמב"ם שיש ללכת לפי שיטת רבי יהודה הלוי. בעל התניא אמר: אתה מאמין באריסטו וכו'? לא, הוא בכלל לא התייחס לאריסטו. הוא התייחס למה שיש לנו. אין לנו זמן לזה. אם אנחנו נתמקד במה שאחרים טועים, זה יקח לנו את כל החיים. העיקר להסביר מה שיש לנו. רבי ישראל סלנטר אמר: אל תחפור בור לאחרים, תבנה לך הר. היה תלמיד שראהו רבנו צבי יהודה עם ספר של קירקגור, פילוסוף דני. אמר לו רבנו: אפשר לקרוא? שאל התלמיד: זה מעניין את הרב? אמר רבנו: אם זה מעניין אותך, זה מעניין אותי. רבנו החזיר לו למחרת, ואמר לו: יש יותר טוב אצלנו. אני אתחיל לריב עם קירקגור?

דתל"שים

ש: לאחרונה פרסמו את אחוזי החילון בעולם הדתי, רואים שגם אחרי עולם הישיבה, יש הרבה שחזרו בשאלה. אולי אנחנו לא בדרך? ת: אנחנו בדרך הנכונה. אך הדרך ארוכה. אתה עכשיו העלבת את אדם הראשון ואת חוה, כי חצי מבניהם הלכו לכיוון לא נכון. העלבת את אברהם אבינו, כי חצי מבניו הלכו לכיוון לא נכון. העלבת את יצחק אבינו, העלבת את אהרון הכהן, העלבת את משה רבנו, העלבת את דוד

המלך.

חינוך אינו מתמטיקה. ר' ישראל סלנטר אמר: זה לא מספיק ללמוד תורה, צריך השכלה כללית, וכך נהג עם ילדיו וחלק יצאו לתרבות רעה. אמרו לו: אתה טועה. אמר: לא, אני צודק. מה שהם יצאו לתרבות רעה זה מסיבות אחרות, אך החינוך נכון.

לדוד המלך היו בנינים שיצאו לתרבות רעה: אמנון ואבשלום. כתוב בתנ"ך שלא עצבו אביו מימיו. מרן הרב קוק אמר שדוד המלך חייך טוב, אך זה לא תמיד הולך. זה לא מתמטיקה. אנחנו לא תוצאתניים, קוסקונציאליזם. אנחנו עושים מה שאנחנו צריכים לעשות. לפעמים מצליחים ולפעמים לא. זה לא אומר כלום. החינוך בסדר גמור. כמובן תמיד אפשר לשכלל ולשפץ, אבל לאדם יש בחירה חופשית והוא מחליט מה שהוא רוצה. גם אצל החרדים לא כולם צדיקים. גם שם יש שנושרים ויש שנופלים, אבל הם לא מגלים את זה כלפי חוץ, אחרת החברה תפלוט אותם. אם אתה רוצה לדעת אם הדרך נכונה, לא בודקים לפי התוצאות. צריך בדיקות יותר ארוכות טווח.

חוויה דתית

ש: מקובל אצלנו בישיבה שהצד החוויתי הרבה פעמים בא ממקום של ריגושים, שזה אולי חלק מהעניין היום שהדור חזותי, סרטים וכדומה. אולי כן צריך בכל זאת לתת משהו גם מהכיוון הזה, אולי להכניס צדדים של חסידות כי כבר אי אפשר בלי, או שזה לכתחילה?

ת: אתה אומר שכיוון שהדור שבוי בחוויות, אם לא ניתן לו חוויות, הוא יעזוב אותנו ולכן אנחנו חייבים לתת לו חוויות של קודש. הבעיה שכל החוויות שאפשר לתת לו, אינן ברמה של החוויות שהוא יכול לקבל באינטרנט ובסמרטפון. אתה לא יכול להתחרות עם החוויות הללו.

פעם הייתי באמריקה. אמר לי הרב: אתה תדבר במקומי. אך תראה כיצד אני מדבר ותדבר אותו דבר. אני צריך להתחרות עם הרדיו, עם הטלוויזיה, עם התיאטרון, עם הכל. נכנס הרב, במבט חוקר, מסתכל על אנשים, מסתובב אל הקיר, מרים ידיים, מסתובב, מרים ידיים, ואומר: ההלכה מתה! אחרי הפתיח הזה הוא נותן שיעור בלי קשר לפתיח והחבר'ה מתוחים. אמרתי: אתן שיעור רגיל. הוא אמר: זו הפעם האחרונה שאתה נותן שיעור אצלי. אך מה אני יכול לעשות. מה אני שחקן קולנועי? גם גמרא נלמד ככה? אדם צריך לינוק חוויה מזה שהוא עושה דברים טובים, מצוות ומידות טובות. מזה הוא מאושר, ולא מכל מיני חוויות והבליים. אנחנו מכירים את זה, זה יווני, זה תרבות המערב: חוויות.

איננו נגד חוויות, אך החיים אינם חוויות. אתה באמת חושב שלשכב מארב 10 שעות זה חוויה? זה לא חוויה בכלל. שכבתי לילה שלם זה היה נורא. אמרו לי יצאת בזול, היום יושבים שלושה ימים רצופים. זה לא חוויה. ומי חושב שלהיות בהריון זה חוויה? לא תמיד. וללדת זה חוויה? לא תמיד. זה דברים קשים שצריכים להם מסירות נפש. ולשבת בבית חולים ליד אבא חולה זה חוויה? לא, אבל חייבים. זה לא חוויה. הרבה דברים חשובים בחיים הם דברים קשים. אדם עושה את זה בשמחה של מצווה, כי יש לזה ערך. זה מה שממלא אותו. תרבות המערב אינה 'מסילת ישרים' האומר חובתו בעולמו, אלא תרבות המערב אומרת הנאתו בעולמו. היוונים מומחים בהרמוניה של תענוגים. כל הזמן ממציאים תענוגים חדשים.

זה לא אנחנו. כתוצאה מזה הנוער במערב [ואנחנו בכללם] בדיכאון. הפסיכולוגים אומרים שתוך כמה שנים המחלה הכי פוגעת במערב באיכות ואריכות החיים תהיה הדיכאון, וכבר עכשיו היא פוגעת הכי הרבה בנוער מעל גיל 14. הנוער מעל גיל 14 נמצא בדיכאון. הפסיכולוגים מסבירים שהסיבה היא משום שהחיים שלהם חסרי משמעות. אז מה עושה הנוער? אלכוהול, סמים, הימורים, סמרטפון. אך כל החוויות הללו אינן עוזרות.

אדם בדיכאון כי החיים שלו ריקים. וחוויות זה ריק. הבעל שם טוב לא אמר חוויות. הוא אמר שצריך לחזק את הרגש כדי לעבוד את ד'. המטרה היא עבודת ד', לא סתם חוויות. באמת לא צריך, אבל אדם מתרגל לזה. ישיבה היא מקום נורמלי בעולם המטורף. יהיה לפחות מקום אחד נורמלי שאנשים שמחים ומאושרים בלי חוויות.

יש ר"מים שנותנים שיעור משעמם ובכל זאת הקשיבו כי התוכן היה מעניין. משה רבנו אמר: אני ערל שפתיים. הר"ן בדרשותיו אומר שאם משה רבנו היה מדבר יפה היו אומרים הוא משכנע אותנו כי הוא יודע לדבר. לא! הוא שיכנע על ידי התוכן שאמר. חוויה אמיתית היא לעשות חסד. לימוד גמרא הוא חוויה. מזה אדם מאושר, זה נקרא שמחה של מצווה.

כל עניין החוויות זה לא קשור לחסידות, לא קשור לבעל שם טוב, זה נקרא ניאו-חסידות. זה תרגום בעברית של הניו-אייג', העידן החדש. העידן החדש מחפש חוויות. לא נכון! אנו הולכים לשם הויה ולא לשם חוויה.

יכול להיות שבישיבות אין הרבה אנשים. לרבי עקיבא היו 24 אלף תלמידים ובסוף מתו כולם ונשארו רק חמישה. הוא לא התרגש

ומהחמישה נבנה כל העולם. מי שלא רוצה ישיבה שאין בה חוויות שילך. אנחנו לא אומרים לו מה לעשות, אך אנו רוצים ישיבה נורמלית כמו שהיו כל הדורות ומזה יצאו כל תלמידי החכמים של הדור. זה ניו אייג' שמתורגם לעברית ולמילים של דתיים, זה לא אנחנו. ש: ילדים ונוער?

ת: אותו הדבר ילדים ונוער. ילד קטן, אפשר קצת. אך לאט לאט צריך להוריד. צריך להיות שמח, אך לא הבלים. הרמב"ם בהקדמה לפרק חלק אומר שילד צריך לאט לאט להרים אותו, שישמח בעצם המאמץ, שישמח מכך שעשה מעשה טוב. לכך צריך לחנך אותו, לטעום את התענוג של הדברים הטובים שהוא עושה.

מידות

איך להציג עצמו לתפקיד בלי גאווה

ש: אני במעבר בין תפקידים, וכרגע מתמודד על בחירת תפקידים, וצריך להציג את עצמי כאדם איכותי. זה דבר קשה, יש בזה תרגילים פוליטיים וקצת גאווה, כשאני מציג יכולות שאני מתאים לתפקיד. זו מציאות קשה מאוד, ואיני יודע כיצד להציג את עצמי בצורה הנכונה כדי להתגבר על מועמדים אחרים.

ת: זו שאלה ידועה בחוגים שלנו. אנחנו ענווים, אנחנו לא דוחפים את עצמנו, ולכן את כל התפקידים אחרים לוקחים. אתה רוצה להיות רב? אתה צריך מרפקים. אבל רב הוא עניו, אז אין לו מרפקים, לכן לא יקבל תפקיד. החרדים מפעילים לחצים באופן מעולה, לכן הם מקבלים תפקידים. אם כן, מה נעשה? ודאי שהמטרה אינה מקדשת את האמצעים, וצריך להשתמש באמצעים כשרים.

אדם שמציג את הכישורים האמיתיים שלו בלי לשקר, זה בסדר. משל לאדם בתאונה ורצים לעזור לו. בא אחד ואומר: זוזו, אני פרופסור לרפואה, אני יודע יותר מכולכם. זו לא גאווה. אדם שמכיר ביכולות שלו, זו לא גאווה. גאווה היא אם הוא מתרגש מזה, כמו שמוסבר בספר 'מוסר אביר'. מותר לומר: אני יודע שאני טוב בזה, אני משקר ואיני מרמה. גם איני אומר שזה בזכותי, אולי זה בזכות הוריי ואולי נולדתי עם כשרונות. יש מחלוקת ראשונים מהי ענווה ומהי גאווה. שיטת רבנו יונה היא שזה כלפי הזולת: אני מתנשא עליך, אני לא מתייחס אליך, אני בז לך. אך יש אומרים שאני יכול לדעת בדיוק מי אני, אלא גאווה וענווה הם כלפי ריבונו של עולם, אני לא מייחס את זה לעצמי. "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך" (אבות ב ח), הקב"ה נתן לך. זה תלוי בתוכן

הפנימי של האדם. ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את בית המקדש (גיטין נו ב). הוא אמר: מי אני ומה אני. אך באמת היה עליו לתפוס פיקוד.

העיקר שלא יהיו התרגשויות של גאווה. כמוכן אם אין הכרח, גם אין לדבר דיבורים של גאווה, אך אם יש צורך, מותר, כגון: יש לי המלצות, הצלחתי בזה, ובזה כמיטב יכולתי עשיתי, הנה קחו אותי. זה לא נחשב כגאווה.

שואלים "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב ג), וכי הוא לא יודע שהוא היחיד בדורות ולא קם כמשה?! הוא לא ידע שהוא היחיד שמביא תורה?! בוודאי הוא ידע, אך לא התרגש מזה.

פעם בא מישהו לקבל ברכה מבעל התניא, אדם מאוד מעליב ומדבר בגסות. ישב, חשב חצי שעה ונתן לו ברכה. שאלוהו התלמידים: על מה הרב חשב? ענה להם: כדי לברך מישהו, אני צריך לגלות דברים בהם הוא יותר טוב ממני, ופה זה היה מאוד קשה. התאמצתי ובסוף מצאתי שבע דברים שהוא יותר טוב ממני.

יש תמיד לחשוב שאדם אחר יותר טוב ממני. "הוי שפל רוח בפני כל אדם" (אבות ד י). איך יתכן? משיב בעל התניא בספר התניא: "אל תדון את חבריך עד שתגיע למקומו" (שם ב ד). יתכן שאם היית במקומו, היית בבית הסוהר, ואם היה במקומו הוא היה רב ראשי.

מעשה באולפנה בה כל ראש חודש מזמינים רב כדי לרומם את התלמידות. ראש חודש אחד, ראו בחור בלי כיפה. הוא אמר: אני לא דתי, אני לא נגד הדת, יש דברים שאני מאוד מעריך בדת. הם דיברו יחד על המצוות שהוא מעריך. זה היה תרגיל מחוכם. אחר כך הוא אמר: יש דברים בדת שאני לא מבין, אתן מביעות? התחילו להתווכח איתו שזה טוב. תרגיל מאוד מחוכם. אחר כך אמר: הרבנים שלכם אומרים שצריך בגדים צנועים, אבל הבגדים שלכן לא כל כך צנועים? התחילו להסתבך ולהתבלבל ולא ידעו מה לענות. תרגיל מבריק. בשלב זה, הוא פתח את התיק שלו, הוציא כיפה וטלית קטן, אמר: זה אני מהיישוב הסמוך!

קמה בחורה אחת ואמרה: אני בטוחה שאשתך יותר צנועה ממני, זה לא חוכמה איפה שהיא גדלה ואיפה שאתם גרים. אני בשביל הבגדים האלה שלא כל כך צנועים יורקת דם. הפסק לדבר! סיום בלתי צפוי לתרגיל.

כלומר, אל תשפוט אחרים. אתה לא יודע אם היה להם קל או היה להם קשה. אבל כרגע ב"ה יש לך כשרונות, יש לך מעלות, אז אתה מוכר את

עצמן. אך לא צריך לשקר ולא לרמות, רק לומר את האמת.

עולם רדוד

ש: היום אני רואה שהשיח הציבורי במדינה מאוד רדוד. עוסקים בדברים מאוד רדודים לעומת מה שהיה לפני עשרים שלושים שנה. כיצד להתייחס לזה?

ת: אתה אומר שאחוז השטויות יותר גדול מפעם. אני לא יודע. על זה כתוב בספר קהלת (ז י): "אל תאמר מה היה שהימים הראשנים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה". גם עוד עשר שנים יגידו שפעם היה טוב. כמו שאומרים אנחנו מתגעגעים לימים האלה, לימים האלה שקדמו. אני לא חושב שזה נכון. בגלל שאמצעי התקשורת נגישים, אנשים כותבים שטויות מבוקר עד ערב, אך לא צריך לקרוא. יש הרבה אנשים שאומרים דברים חשובים ורציניים עמוקים. לא צריך להעליב את הדור. לפעמים קשה לאנשים להתרכז, הם אוהבים דברים קצרים. "דור לדור ישבח מעשיך", כל הזמן הדור יותר עמוק ועמוק ב"ה.

צניעות

צניעות בעבודה מעורבת

ש: אצלי בעבודה אדם נתקל במציאות שהוא נאלץ לעבוד עם נשים, במשרד, במסדרון, מנהלות, עובדים וכו'. איך אפשר לעבוד בצורה כזו? כיצד לדבר מול עובדת או מול מנהלת בצורה יומיומית? האם מותר להסתכל בפנים? בנוהג שבעולם כשמדברים אחד עם השני מסתכלים בפנים, כיצד עושים זאת? ולפעמים הם גם לבושים לא צנוע וכו'.

ת: שאלה טובה. בשביל מה היה יוסף? בשביל זה. כל הקושיות שאתה שואל היה לו פי מאה והוא עמד בזה. לאדם יש בחירה חופשית, הוא עושה מה שהוא רוצה. צריך יחסים תקינים, יחסי כבוד, אך ללא יחסי ידידות.

לגבי ראייה, יש הבדל בין ראייה והסתכלות, כמו ההבדל בין שמיעה והקשבה; רצוני ולא רצוני. זה חולף מול עיני, ראייה בעלמא לפי תומו. רואה ולא צריך להתעמק. אך הבעיות הללו לא רק בעבודה, הן גם ברחוב, בחנות, בסופרמרקט ופעמים רבות גם במשפחה. אדם צריך שזה לא יעניין אותו. כמו שאמר אדם הראשון לחוה: עכשיו כשאני מתחתן איתך, כל הנשים בפני קופות. יש מישהו שמעניין אותו קופות? לא צריך לומר לאישה: את קופה. אך כך צריך להתייחס.

עצה לדוגמא: בפגישה אפשר לקחת נייר ולרשום. זה מראה רצינות.

בתחבולות תעשה מלחמה. לא לשים לב. להתעלם. יוסף היה מתעלם.

גדרי צניעות

ש: נכנסים לחברה כל מיני נורמות חדשות, כגון חצי כיסוי ראש וכו'. כיצד להתייחס לזה בתוך המשפחה?

ת: צריך כיסוי ראש מלא. הג"ר משה פיינשטיין מתיר 2 אצבעות, 4 סנטימטר. טפח, מאחורה או מקדימה. מעבר לזה, זה לא בסדר. מה יעשה אדם אם אשתו לא עושה ככה? אתה לא יכול לעשות כפייה דתית, בין בני זוג א"א להכריח. אתה יכול להתחנן ולומר בבקשה. יש מערכת ויתורים הדדיים. קוראים לזה טבלת ציפיות. תיקח נייר, תכתוב שלושה דברים שאם היא עושה, אתה נושא אותה על כתפיים. את תעשי רשימה שלושה דברים, אם הוא עושה, את מוותרת על הכל. שלושה הדברים האלה אני קריזיונר עליהם. אם אני מקבל אותם, אני נותן את כל השאר. וגם היא קריזיונרית. ואם זה חופף, אז חותכים באמצע. זה נקרא טבלת ציפיות. אי אפשר לדרוש שהכל יהיה כמו שאני רוצה. היה בחור שפגש בחורה לשידוך, והתחיל לתחקר אותה חקירת שב"כ. בסוף שאל אותה: איך יראה שולחן השבת שלך? היא אמרה: בלעדיך. אתה יכול לדבר על ליבה, לומר זה חשוב, תוותרי על זה, אני אוותר על דברים אחרים. אי אפשר בכוח. זו אופנה מקולקלת. כתוב ביציאת מצרים לקחת שמלות מהמצריות לבנותינו. למה לבנותינו ולא לנשותינו? כי השמלות של המצריות המבוגרות מתאימות לפי הגודל לבנותינו. זו בעיה ישנה.

